

תוכן הענינים:

פסקי הגר"ע אויערבאך בדיני סוכה מספרי בנתיבות ההלכה.....עמ' 3

א. חלונות סוכה / ב. להעביר הסכך / ג. צלוחיות וסכוי"ם / ד. צדקה לעני / ה. אור שמפריע / ו. עציץ ואגרטל / ז. להניח אבן / ח. יגיע גשם / ט. סכך שזז ממקומו ע"י הרוח / י. נפלה מחצלת מסוכה אחרת / יא. לישב בהבלה / יב. אילן מתנענע סמוך לסוכה / יג. מטריה בסוכה / יד. לישב ללא פת / טו. לישב כשפסקו הגשמים / טז. קפנדריא בסוכה / יז. ירדו גשמים בשינת הצהרים / יח. ילד שנרדם חוץ לסוכה / יט. אתרוג שהיה תחת המטה.

פסקי הגר"ע אויערבאך על דיני סוכה וד' מינים מכתבי תלמידו הגר"מ סנדר.....עמ' 10

א. ההולך לטייל חיובו בסוכה / ב. שהחיינו על בניית סוכה בחוה"מ / ג,ד. קשירת הסכך באזיקונים / ה,ו. נקטם הקורא או ראש הלולב / ז. אתרוג הירוק ככרתי / ח,ט,י. עוד בדיני לולב.

שו"ת מהגר"ע איערבאך על דיני סוכה וד' מינים מס' אמרי מאיר.....עמ' 13

א. דפנות סוכה מסדינים / ב. לאכול בסוכת חבירו בליל א' דסוכות / ג. אם יש לכוין בשהחיינו לפטור סוכתו / ד. האם קי"ל כד' הח"א בענין ברכת לישב בסוכה למי שלא אוכל / ה. האם להמנע מלישב בסוכה כשלא יוכל לברך לישב / ו. סוכה שא"א לישון בגלל שמחת בית השואבה / ז. לצרף חלק הגבעול הירוק לשיעור הדס / ח. אתרוג נקי או גידול יפה / ט. אתרוג שהפיטם נפל באמצע גידולו.

מדיני מנהגי ליל הושענא רבה.....עמ' 16

א. שמחת בית השואבה / ב. עשיית סוכה לבני הישיבה / ג. המנהג לקרא משנה תורה בליל הושע"ר / ד. המנהג להיות ער בליל הושע"ר / ה. מקום הלימוד / ו. סדר הלימוד / ז. יום הושענא רבה / ח. זמן הקפות בשמחת תורה / ט. קידוש לפני קריה"ת / י. עישון ביו"ט.

בירור הלכה מהגר"ע אויערבאך בענין גדר מצות לילה הראשון דסוכות.....עמ' 22

דיני הדלקת נרות יו"ט.....עמ' 24

פסקי הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך על דיני יו"ט.....עמ' 28

א. הפרשת מרק / ב. קנס לשכחה להדליק / ג. נסיעה ביו"ט שני / ד. פתיל צף / ה. טלטול מפתח / ו. הדלקת נר ע"י עכו"ם / ז. הדלקת חשמל ע"י עכו"ם / ח. פתיחת שימורים / ט. טלטול מנורה.

פתיחה

בעזה"י"ת הצלחתי בס"ד להוציא את הקונטרס גם על חודש תשרי ובו מקצת שבמקצת פסקי דינים פרקטים בהל' סוכה מחדב"י עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א בתוספת הערות והוספות מעוד פוסקי זמננו וכן מנהגי ליל הושענא רבה, וכן בירור הלכה בענין גדר מצות ליל הראשון דסוכות מרבינו שליט"א. והוספתי גם הל' הדלקת נרות יו"ט (שכתבתי כבר בקוני' על חודש סיון וחודש אלול), ובעזרת החונן לאדם דעת ובסייעתא דשמיא ליקטתי וסידרתי את כל פרטי ההלכה בדינים אלו בצורה ברורה ומסוכמת ע"פ כל השיטות והדינים כדי שיוכל הקורא לדעת את ההלכה למעשה עם כל פרטי הדינים בצורה קלה. ואל יפלא הקורא לראות את כמות השיטות והדעות דזהו מה שאמרו חז"ל "עשה לך רב והסתלק מן הספק" ועל כן השתדלתי להביא את כל הפוסקים (מה שמצאתי וראיתי או שמעתי) כדי שיוכל הקורא לנהוג ע"פ פסקי רבותיו. וכדי שלא תצא תקלה תחת ידי **אין להורות הלכה למעשה** בלי לעיין במקורות הנמצא בעמוד מקורות לשער הציון. וה' יאיר עינינו שלא תהיה טעות תחת ידינו. ועל כן אבקש מכל מי שמוצא טעות או מה להעיר או להוסיף שלא ימנע טוב מבעליו ויודיעני בפל': 0583288647 או בטל' 025860648.

פסקי חז"ל עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א על דיני סוכה

(מתוך ס' בנתיבות ההלכה חלק לו עמ' 206)

ועל זה נוסף הערות ביאורים והוספות

חלונות סוכה

א. חלונות של סוכה שהם משמשים כדפנות הסוכה, וכשפותחים את החלון הסוכה נפסלת, אסור לפתוח ולסגור את החלון בשבת ויו"ט¹.

להעביר הסכך

ב. מותר לקחת סכך של סוכה אחת עבור סוכה אחרת בחוה"מ סוכות אם הסוכה אינה נפסלת, אולם אם הסוכה נפסלת ע"י הורדת הסכך אסור².

¹ וכ"ד הסטייפלר (אורחות רבנו ח"ב עמ' ריט), והשמירת שבת כהלכתה (פכ"ד הע' קטו והע' קלד) שאסור לפותחם או לסגורם בשבת משום איסור בונה וסותר, ויש להשאיר חלק מהם סגור בכדי הכשר סוכה, ואת השאר אפשר לפתוח או לסגור. וכ"כ בס' אהל עראי (סי' מד סק"ד), וכ"כ בחזו"ע (עמ' יב) שטוב שבשבת ויו"ט ישארו סגורים. אמנם בהליכות שלמה (סוכות פ"ז סט"ז) הובא בשם הגרש"ז אויערבאך שהסתפק בזה, אך בהוספות ותיקונים לשש"כ (פכ"ד הע' קכו) מסיק הגרש"ז לאסור אף אם אחד מב' הדפנות (או שתיהם) שהם לעיכובא עשויות מדלתות או תריסי הזזה הנפתחים אבל לא לכל אורכם אלא נשאר שם רוחב טפח אף בשעה שהדלת או התריס פתוח, וכן מסיק לאסור הג"ר חיים מאיר וואזנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' קנו) ע"פ הפמ"ג (מ"ז סי' שטו סק"א). מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש פכ"ד סכ"ב), הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי תשרי עמ' נז), הגר"ח קנייבסקי (ארבעת המינים כהלכתם עמ' קסג אות פא), והגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ב פל"ו סק"א) גבי סוכה העשויה ממחיצות תריסים ובפתיחתם נפסלת הסוכה, שמותר לפתוח ולסגור את התריס בשבת ויו"ט, כיון שהכל מוכן ועומד על ציריו, ובסגירתו ופתיחתו אינו עושה מעשה בניה וסתירה, ואף שמחשבתו היא ליצור בכך סוכה, ואין המחשבה שמחשיבה את המעשה כמעשה בנין, וכמו שקיי"ל שגגות הנפתחות ע"י צירים מותר לפותחן ולסגורם ביו"ט, ואע"ג דבגד אסור אפי' עראי, דכיון שיש להם צירים הוי כפתח העשוי לפתוח ולסגור ואין בה משום בונה, א"כ ה"ה במחיצה המתרת אם נפתח וסגר ע"י צירים הוי כפתח ואין בזה משום בונה והביא הגרי"ש אלישיב שכ"כ באבני נזר (או"ח סי' רעב אות יא ויב). וכ"פ הגרצ"פ פראנק במקראי קודש (סוכות ח"א סי' יי אות ב), והפס"ת (סי' תרל הע' וב) טעה וכתב בשמו שפסק לאסור, ובדבריו מבואר שמצדד להתיר. וע"ע באשרי האיש (שם סי"ח) ובקובץ מבית לוי (ח"ב עמ' כג).

² ונראה שטעם האיסור הוא משום סתירת הסוכה האסורה בחוה"מ כמש"כ בשש"כ (פס"ז הע' קעז), אך גם סתירת הסוכה בחוה"מ יל"ע אם האיסור הוא מצד איסור מלאכת סתירה בחוה"מ או שהאיסור הוא משום ביטול והפקעת קדושתה וביזוי מצוה. וע"י בפס"ת (סי' תרלז הע' ב, וסי' תרל"ח אות ג') שדן בזה. ולמעשה גם לסתור הסוכה בחוה"מ כשהבטחתו שישמור על קדושת הדפנות והסכך ולא ישתמש בהם לשימושים אחרים כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ד ח"ג סי' כח) לאסור, אך בעיקרי הד"ט (או"ח סי' ב' אות סח) מתיר כשם שהתירו להתיר ציצית מבגד ע"מ לקושרו בבגד אחר. וכן הגר"נ גשטטנר (שו"ת להורות נתן ח"ז סי' מח ומט) מסיק להתיר לסתור הסוכה בחוה"מ כשיש צורך בכך ובתנאי שלא ישתמש בעצי הסוכה לשימוש כלשהו. וכל ההיתר הוא לסתור סוכה לצורך כגון כשרוצה להקימה במקום אחר, אבל לסותרה ללא צורך יש בזה איסור משום ביזוי מצוה כמו שפסקו הכה"ח (סי' תרל"ח סק"ט) הפתחי תשובה (סי' תרל"ח סי"א) והעיקרי הד"ט (שם). וע"ע בשו"ע הרב (סי' תרל"ח סי"ד) שאם הקים הסוכה בחוה"מ שיכול להתנות לפני ההקמה שבדעתו לסותרה בגמר השימוש, ולהשתמש בדפנות לצרכים אחרים ואז יוכל לסותרה לכל הדעות אם יש בכך צורך המועד. ובברכ"י תולה זאת במח' ראשונים עיי"ש. וע"ע בשו"ת ציץ אליעזר (חי"ג סי' סא) ובשו"ת קנין תורה (ח"ד סי' עו).

צלוחיות וסכו"ם

ג. הצלוחיות וסכו"ם ובקבוקים ריקים של משקאות וכד' אין צריך להקפיד להוציאם מהסוכה מיד לאחר גמר האכילה, אלא כמו שרגיל בביתו אינו מקפיד להוציאם מיד כשגמרו אלא רק לפני המנה הבאה או בסוף הסעודה³.

צדקה לעני

ד. היושב בסוכה ונזדמן לו מצוה אחרת, כגון עני שבא לביתו לבקש צדקה לא אמרינן בזה עוסק במצוה פטור מן המצוה, ויעזוב את הסוכה וילך לביתו לתת צדקה לעני⁴.

אור שמפריע

ה. קטן שהגיע לחנוך שנמצא בסוכה עם אביו ואינו יכול לישון אלא אם מכבים את האור ואביו רוצה ללמוד בסוכה באור, שהאבא ישאר בסוכה ללמוד והבן ישן בבית⁵.

³ וכ"פ הבכור"י (סי' תרלט סק"י"א), הגר"מ פיינשטיין (שמועות משה סי' תרלט אות ד), הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רלח), והגר"ש דבילצקי (קיצור הלי' מועדים הלי' סוכה) שצריך להוציאם משעה שמסיימים כל בני הסעודה לאכול, ואין צריך כל אחד שמסיים לאכול ולהוציא מיד את כליו. וכן מבואר במאירי (סוכה כט.) שאין צריך להוציאם אלא בגמר הסעודה, מפני שאז הוא צריך לישון ולטייל וללמוד שם, וכלי המאכל המאוסים מפריעים לזה. וכ"כ הגר"מ קארפ (הלי' חג בחג על סוכה פ"ג הע' 5) שהעיקר כדברי המאירי שלא מצינו מי שיחלוק בזה ובפרט שכן בסברא, וכמש"כ הבכור"י שהכל הולך אחר הרגילות ואנן אין רגילין להקפיד בכך כלל בשעת הסעודה, ואדרבה העושה כן דרך טירוף ובפרט לפני האורחים לאו כעין תדורו הוא. מאידך, בסי' בנתיבות ההלכה (חלק ל"ו עמ' 195) כתבו בשם בעל ה'משנה הלכות' הגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) שלכתחילה יש למהר ולהוציא כל צלחת כשגמרו לאכול ממנה, ואין להמתין ולהוציא רק כשכולם גמרו לאכול או כשאוכלים את המנה הבאה, וגם הגר"מ שטרנבוך (תשו"ה"נ סי' קצט אות ב) כתב שהדברי חיים מצאנו נזהר מאד להוציא הקערה עצמה מיד כשגמר לאכול ולא להשהותו כלל בסוכה. וכ"כ הגר"ר יוסף ליברמן בשו"ת משנת יוסף (ח"י סי' קיח) והגר"ח קנייבסקי (שמחת ישראל פ"ח הע' 1017) שראוי להוציאם משום דמאיסי. ומטעם זה גם כ' בסי' סוכת חיים (ח"א עמ' ששה) בשם הגר"ח ק, וכ"כ הגר"י זילברשטיין (חשו"ק חמד עמ' רו) שגם בסעודה שלישית מותר להוציאם ואין בזה מכין משבת לחול כי זה כבוד הסוכה, וכן הוא בתשובת הגר"י ש'אלישיב להגר"מ גרוס (קובץ תל תלפיות קובץ סח עמ' לב אות קצד) שאין בזה משום הכנה. וכ"כ בחזו"ע שצלחות האוכל נכון להוציאם מן הסוכה לאחר האכילה.

⁴ ע"י בתשובות והנהגות (ח"ה סי' רו) ובפסקי תשובות (סי' לח אות ח').

⁵ וכ"פ הגר"ח קנייבסקי (סוכת חיים עמ' שנה, ותורת המועדים אות ד' ושמחת ישראל פכ"א סי"ז) והוסיף, שאף אין צריך האב להעירו ולהעבירו אח"כ לסוכה, כדין פסקו גשמים כשישן. מאידך, הגר"ר יוסף ליברמן בשו"ת משנת יוסף (ח"י סי' קיז) כתב שיש ליתן להבן הקטן להישאר לישון בסוכה, ואביו פטור מדין מצטער, כיון שהאב חייב מדרבנן לחנך את בנו למצות סוכה, ואסור להאכילו בידיים מחוץ לסוכה, או להשכיב אותו מחוץ לסוכה, וגם אסור לצוות עליו לשכב מחוץ לסוכה, ממילא אסור לו לפעול שבנו ישן בחוץ, כי האיסור שיעבור הבן של האב הוא, והמצוה של האב בניד"ד הוא מצוה קיומית כי הוא רוצה ללמוד בסוכה, אבל אינו חייב ללמוד שם, וכשמכבה האור, ממילא האב עכשיו מצטער לישון בחושך, ודומה כמו שכבו לו הנרות שמותר לצאת מן הסוכה. [וצ"ע דבריו, שהרי כמ"כ אפשר שהבן יהיה פטור מדין מצטער שיש אור בסוכה שמפריע לו לישון]. וע"י גם בסי' בנתיבות ההלכה (חלק לו עמ' 208) שהגאון רבי מתתיהו גבאי בשם הגר"ר אפרים גרינבלאט פסק שקטן שהגיע לחינוך ואורח שהגיע ויש מקום אחד בסוכה שעדיף ליתן לגדול, וציין לעיין בשו"ת רבבות אפרים (ח"י סי' שלא אות ג'). וע"י גם בסי' בנתיבות ההלכה (חלק

ו. המניח עציץ או אגרטל על השולחן בסוכה אינו נאסר מדיו נוי סוכה.⁶

להניח אבן

ז. אין להניח אבן ע"ג הסכך שלא יעוף ברוח מצויה, דזה נחשב למעמיד בדבר שאין מסככים בו, ואינו דומה לקיר שמותר להעמיד בזה את הסכך.⁷

יגיע גשם

ח. אם נראה שעומד לירד גשם ורוצה ללכת לאכול או לישון, מ"מ חייב ללכת לישון בסוכה עד שיתחיל לירד גשם, ולא אמרינן שבכה"ג לא הטריחו אותו ללכת לסוכה.⁸

מא עמ' 380) בשם בעל ה'משנה הלכות' גבי גדול וחינוך מי עדיף, ועי' בס' שמחת ישראל (פכ"א סי"ח) שהביא בזה מח' בין פוסקי זמננו.

⁶ וכ"ד הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פכ"ד סל"א) שאינם אסורים מדין נוי סוכה, כיון שאינם מחוברים לסוכה. וכ"ד הגר"ח קנייבסקי (ארבעת המינים כהלכתם עמ' קסז), והגר"ש דבילצקי (קיצור הל' מועדים הל' סוכות), וכ"כ בס' בנתיבות ההלכה (חלק לו עמ' 195) בשם בעל ה'משנה הלכות' הגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) שאין לזה דין נוי סוכה שזה רק לכבוד יו"ט ולא לכבוד הסוכה. וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (ח"ס סי' קכז) כל שאינו תלוי בסוכה אף שעשוי לכאורה הוא ככלים ונרות ומנורה ומותר להוציאם. וכ"כ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על סוכה פי"ח סי"ד) שרק אם זה תלוי בסכך או בדפנות אסור, אבל כלום עציצים המונחים ע"ג קרקע, אף אם גם הקרקע מתקדשת בקדושת הסוכה מ"מ כל שאין תלוי בסכך ודפנות אינו אלא מתשמישי הסוכה וכמפה שעל השולחן שאין בה דין נוי סוכה. וגם הגר"ר זבולון שוב (שערי זבולון ח"ח סי' נט אות ט) מאריך בזה ומצדד להתיר ע"ש. מאידך, דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רלג) שדינם כנוי סוכה, ורק פמוטים יפים אינם מוקצה, שהרי אינם שייכים לסוכה. ועי' גם בפס"ת (ס' תרל"ח אות ד') שכתב בשם כמה פוסקים שאם הכניס לסוכה עציץ או הניחו על השולחן אגרטל או פרחים לנאות הסוכה, ולא התנה לפני ביה"ש איני בודל מהם כל ביה"ש הרי זה הוקצה לצורך הסוכה ואסור להכניסה לבית, ובשבת ויו"ט אסורים בטלטול. ומבואר שסוברים שיש לעציץ ואגרטל נוי סוכה. ובס' שמחת ישראל (פי"ז הע' 202) כתב שכן משמע מהשולחן שלמה (ס' תרל"ח ס"ב). והגרש"ז אויערבאך (הליכות סוכות פי"ז סי"ט) הסתפק בזה. ואפשר שהגר"ק מיירי גבי אגרטל המונח על הרצפה בסוכה שכיון שזה לכבוד הסוכה יש מקום לומר דיש לזה דין נוי סוכה אע"פ שזה לא מחובר, אבל מסתבר שעציץ המונח על השולחן לכבוד יו"ט מודה הגר"ק דאין לזה דין נוי סוכה וצ"ע. ועי' מה שחילק בזה בפס"ת (שם ע' 13).

⁷ וכ"ד הגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות פי"ה סק"א). מאידך. הגר"ש וואזנר כתב (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קלז וח"י סי' צה) שמותר, כיון שאין חשש שיטעו אנשים ויחשבו שמותר לסכך בה, ולפיכך לא גזרו שלא להעמיד בה, כמבואר בר"ן (סוכה י" ע"א בדפי הרי"ף) ובריטב"א (סו הכא: ד"ה וחד), ואינו דומה לדברים המקבלים טומאה שגזרו שלא להעמיד בהם, כיון שאין ידוע כ"כ לאנשים שפסולים הם לסיכך.

⁸ הנה בריטב"א כתב (סוכה כט.) שאדם שרואה גשמים ממשיכים ובאים שפטור מלאכול בסוכה ורשאי להתחיל את סעודתו בתוך הבית מחמת שידוע שיצטער באמצע סעודתו. ובילקוט"י (סוכה עמ' תשסה) כתב שהר"ן חולק ע"ז וסובר שחייב. ולענין הלכה כתב הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"ז סי' קצז סק"ב) שמדברי הבכור"י המובא במ"ב (סי' תרל"ט סקל"ג) שכתב שכל עוד לא ירדו גשמים במקום הימצאו אוכל בסוכה ורשאי לברך, משמע שאין הלכה כהריטב"א [אך עי' בבכור"י סק"ל שכתב שמשום דברי הריטב"א נחשב הדבר כספק ברכה וצ"ע], וכן מבואר בדעת תורה (סי' תרלט סי"ה) שהפוסקים לא נקטו להלכה כהריטב"א, אלא שנשאר בצ"ע לענין הברכה. והגר"ר שמאי קהת הכהן גראס (דומ"ץ דק"ק בעלזא) בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' קצט וח"ג סי' קצב) כתב מכמה ראיות בשו"ע ונו"כ דלא כהריטב"א ושכן הסכים עמו הגר"ש אלישיב (וכן מובא בשם הגר"ש באשרי האיש ח"ג פכ"ו סי"ט). והגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות עמ' רמז) סובר שלא נאמרו דברי הריטב"א אלא כשנראה שיתחילו הגשמים לרדת תיכף ומיד, אך לא כשנראה שיתחילו רק כעבור זמן קצר, אך לענין האם מחויב ללכת לישון בסוכה כשרואה גשמים ממשיכים ובאים פסק שאף אם יתחילו לאחר זמן מועט ולא מיד, אי"צ ללכת לישון בסוכה, כיון שאין דרך האדם ללכת לישון במקום שיתכן שירטב באמצע שנתו מגשמים שירדו. ובס' משנת איש (ח"א עמ' פח) הובא שהגר"ר צבי ובר שאל את הגר"ש אלישיב בזה"ל: הגר"צ ובר: הריטב"א אומר שאם אחר רואה שעוד מעט ירד גשם והוא יצטרך באמצע הסעודה לצאת לבית, הוא פטור מהסוכה כבר עכשיו כי זה טירחא ללכת באמצע הסעודה. הגר"ש"א: ודאי שלא, זו נגד הסברא, עכשיו מפריע לו משהו? שיהיה גשם בעוד

סכך שזז ממקומו ע"י הרוח

ט. סכך שנתרומם ע"י הרוח על גבי שטח הסוכה ונפל אח"כ מאיליו למקומו כשר, אולם אם הרוח דחתה את המחצלת הצידה וחזרה אח"כ למקומה ע"י הרוח, אף אם מיעוט המחצלת סיכך כל הזמן, הסוכה פסולה⁹.

נפלה מחצלת מסוכה אחרת

י. סוכה שנפלה על גבי הסכך שלה מחצלת מסוכה אחרת ונמצא שסוכתו מסוככת בסכך שלא נעשה לצל מ"מ הסוכה כשרה¹⁰.

לישב בהבדלה

יא. בהבדלה מברכים לישב בסוכה רק אם נשארים בסוכה לאחר הבדלה, אולם אם מיד לאחר הבדלה יוצא מן הסוכה אין לברך לישב בסוכה¹¹.

שעה: **הגר"צ ובר**: הבכור"י (תרלט-ל) אמנם לא פוסק כהריטב"א, אבל חושש לברכה לבטלה. **הגר"ש**: למה שלא יהיה אפשר לברך? המשנה אומרת סימן אם זה גשם כל כך שיקלקל את המקפה, רואים מזה שאפי' יש כבר גשם רק שלא בא לידי מידה כזאת שיקלקל חייב בסוכה. **הגר"צ ובר**: שם מדובר שימשיך כך, משא"כ אם יודע שיתחזק הגשם. **הגר"ש**: מאיפה הוא יודע, אליהו בא ואמר לו שיהיה כך? ספק ברכה לבטלה? לא מסתבר. ע"כ.

⁹ וכחילוק הזה כתב **הגר"ש וואזנר** (שו"ת שבה"ל ח"י סי' קו אות א') שאם נפל סכך על הסוכה ע"י רוח, וכן אם הונח לשם צל אלא שהעיפה אותו הרוח עד שהתגלתה הסוכה לגמרי ושוב החזירתו למקומו, הסוכה פסולה מחמת שהסיכוך השני לא נעשה לשם צל, אך אם לא עף הסכך הצידה, אלא רק התרומם באויר ע"י הסוכה וחזר ונח במקומו, כתב שכשרה היא, כיון שגם כשהיה באויר לא הופקע מליחשב כסכך, וכעין דין חבוט רמי המבואר בשו"ע (סי' תרל"א ס"ה), ואם נשארה קצת מהמחצלת במקומה, צידד לומר שהחלק שעף ברוח לא הופקע מליחשב כסכך, מחמת מקצת הסכך שנשאר במקומו, ולמעשה לא הכריע בדבר. ובשו"ת **חלקת יואב** (ח"א או"ח סי' ח' בהערה) ו**כ"ד הגר"ש אלישיב** (אשרי האיש ח"ג פכ"ה סל"ד) לפסול הסוכה כשהעיפה אותה רוח עד שהתגלתה הסוכה לגמרי ושוב החזירתו למקומו, וכ"ד **הגר"ח קנייבסקי** (סוכת חיים ח"א עמ' כד), וכ"כ בשו"ת **אבני ישפה** (ח"ו סי' צד ענף ב), ובשו"ת **שבת הקהתי להגר"ר שמאי קהת הכהן גראס** (ח"ה סי' קטו). ומאידך, בס' הסוכה השלם (מילואים לפי"א אות ד' ובסוה"ס אות ה') כתב בשם ס' ברכות שמים (מכות ח':) ובשם **הגר"ז אויערבאך** להקל בכל זה כי אין כוונת השו"ע שצריך דוקא עשייה של אדם בהנחת הסכך אלא צריך שיהי הסיכוך לשם צל, ואם בעל הסוכה רואה ודעתו שהסכך שנפל מאיליו יהיה לשם צל שפיר דמי. וכ"ד **הגר"מ שטרנבוך** (תשוה"נ ח"ה סי' ר אות ג) והוא מטעם שמה שחזרה ונחה כאן הוא ע"י עשייתו מעיקרא שהניחה כאן. וכ"פ להתיר בחזו"ע (עמ' עב).

¹⁰ ויל"ע מאי שנא ממה שפסק לעיל גבי סכך שעף וחזרה למקומה ע"י הרוח שהסוכה נפסלה כי לא הונחה לשם צל וצ"ע. ולמעשה במקרה דידן דעת **הגר"ש וואזנר** שהסוכה פסולה (כפי שהבאנו בהע' הקודמת) וכ"ה לפי **החלקת יואב והגר"ש** ולפי מה שהבאנו בהע' הקודמת בשם הברכות שמים **והגר"ש** להקל ה"ה בזה.

¹¹ משמע מדברי רבינו שאם נשאר בסוכה יכול לברך לישב' על היין בלבד אע"פ שלא אוכל מזונות, והוא כמשי"כ **בלוח אר"י** שגם בהבדלה בלבד צריך לברך לישב בסוכה, וכמו שפסקו **הגר"ח זוננפלד** (שו"ת שלמת חיים סי' שנז) ו**הגר"מ פיינשטיין** (שמועות משה סי' תרלט אות ז) שגם בהבדלה לבד צריך לברך לישב. ואף שמבואר **במ"ב** (סי' תרלט סק"ג) שמצד שתיית היין עצמה אין מברכים ברכת לישב בסוכה, ביאר **הגר"ז אויערבאך** (שש"כ פני"ח הע' קג) שכיון שאין אדם שעושה הבדלה בשוק נחשבת היא כמעשה קביעות ומחשיבה אף את שתיית היין כדבר קבע שיש לברך עליו לישב בסוכה, ולכן אף הברכה אינה נחשבת הפסק בין ברכת ההבדלה לשתיית היין, [אכן הוסיף, שעדיף יותר להקדים את ברכת לישב לברכת בופה"ג שבתחילת ההבדלה, וכ"כ **הגר"ר אפרים גרינבלאט** (שו"ת רבב"א ח"ג סי' תכד אות ד')] בשם **הגר"ש אלישיב** שיש להקדים ברכת לישב בסוכה להבדלה ולא לברך אותה לאחר קודם השתיה מפני שלמעשה אינה נחשבת צורך האכילה, אך כתב **שהחזו"א** נהג לברך לישב בגמר ההבדלה. ו**הגר"ש וואזנר** כתב (שו"ת שבה"ל ח"ו סי' מב אות ב') שהמנהג בכמה מקומות מדינות לברך לישב בסוכה לאחר הבדלה קודם השתיה, אך מנהגו אינו כן. אך **בלוח אר"י** כתב לברך לישב אחר ברכת ההבדלה לפני שתית הכוס. מאידך, **הגר"ש וואזנר** (שו"ת שבה"ל שם), ו**הגר"א גרינבלאט** (בנתיבות ההלכה חלק לו עמ' 208 ועי' גם ברבב"א ח"א סי' תכח וח"ח סי' רמד), וכן בשו"ת דברי שמואל (או"ח סי' קכט), שו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' נד), ושו"ת יחו"ד (ח"א סי' סה וכן בחזו"ע עמ' קלז) כתבו שאין לברך ברכת לישב בסוכה בהבדלה שבמוצאי יו"ט ובמוצאי שבת חוה"מ. וכ"כ **הגר"מ קארפ** (הל' חג בחג על סוכה פי"ג הע' 18 וסכ"א)

אילן מתנענע סמוך לסוכה

יב. אם האילן העומד בסמוך לסוכה מתנענעים ענפיו בכל רוח מצויה ומאהילים על הסוכה הלך וחזור, הרי זה פוסל את הסוכה ויש לקצוץ הענפים¹².

מטריה בסוכה

יג. היושב בסוכה תחת מטריה בשעת ירידת גשמים מקיים מצות סוכה, אולם זה הנהגה רק לגדולים וצדיקים¹³.

שהנוהגים כהגר"א שמברכין על הכניסה שפיר מברכין לישב בשעת ההבדלה, ולכן גם נהג החזו"א לברך לישב בהבדלה משום שנקט לעיקר כהגר"א שמברכין על הכניסה והשהייה בסוכה, אך לדין דנוהגין לברך רק על האכילה המחויבת ועד האכילה הבאה הכל נפטר לא שייכא ברכת לישב בסוכה בכוס הבדלה, ועיי"ש מה שהאריך בזה. ודעת הגר"נ קרליץ (בנתיבות ההלכה חלק לו עמ' 198) שכיון שיש ספק אם מברך לישב בסוכה על היין בהבדלה, וכן העצה שאחד יאכל מזונות או מל"מ ויצאו, וכן הציע בשו"ת **אבני ישפה** (ח"ה סי' צא ענף ו), וכן בס' בנתיבות ההלכה (חלק מא עמ' 380) כתב בשם **בעל ה'משנה הלכות' הגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגואר)** שבהבדלה אנו נוהגים לאכול סעודה מיד אח"כ, ומברכים לישב בסוכה אחרי ברכת המוציא ולא בהבדלה, וכן נהגו **הסטייפלר** (אורחות רבנו ח"ב עמ' רכח), **הגר"מ פיינשטיין** (שמועות משה שם), **והגרש"ז אויערבאך** (שש"כ פני"ח הע' קג) לאכול מיד בגמר הבדלה מיני מזונות ולברך לישב בסוכה אחר ברכת האכילה על הפת או המזונות. ומה שפסק רבינו דוקא אם נשארים בסוכה אחר ההבדלה, הוא שכ"כ **המ"ב** (סי' תרלט סק"ג) שכשמברכים לישב בסוכה על מזונות יש לכתחילה לשבת אח"כ זמן מה בסוכה. ועיי' בס' שמחת ישראל (פ"ב סי"ג) בשם **הגר"ח קנייבסקי** שאף אם היתה הפסקה גדולה מאז שיצא מסוכתו להתפלל בביהכ"ס ערבית עד שחזר לביתו, ג"כ מותר לו לברך. ועיי' בפס"ת (סי' תרלט הע' 38) שאלו הנוהגים לברך לישב בסוכה לפני טעימת היין ואח"כ אוכלים מיני מזונות ג"כ יש להם על מי לסמוך.

¹² מאידך, **בדעת תורה** (סי' תרכו) כתב שמעיקר הדין אין בזה פסול, כי דבר שאינו אהל אינו פוסל בסוכה, וכ"ד **הגר"ש אלישיב** (אשרי האיש ח"ג פכ"ה סכ"ב) **והגר"ח קנייבסקי** (פסקי שמועות עמ' יט) שהסוכה אינה נפסלת ע"י כך, כיון שאין נמצאים ע"י הסוכה אלא באופן עראי, אך מ"מ לכתחילה ראוי לקצוץ את הענפים. **והגר"פ פראנק** (מקראי קודש ח"א סי' כג) חקר ענין זה מכל צדדיו וחושש שמא בשעה שהענפים מאהילים על הסוכה פוסל הסוכה. ועיי' גם בקובץ תל תלפיות (קובץ סי' עמ' כ) שכתב שברח"ו וסרמן היה אילן שמצל לפעמים מעט על הסוכה ולא נח מרן **בעל האבני עזרי** עד שהיו מקצצים כל הענפים, שודאי לא יצלו על סוכתו. ועיי' בשו"ת **מנחת פרי** (ח"ד סי' מ).

¹³ כ"כ **בפתחא זוטא** (דיני סוכה סי' תרכ"ז סק"א וסוס"י תרכט) **ובשערים המצוינים בהלכה** (סי' קלה סק"ה), ובנפש חיה להגר"ר מרגליות (סי' תרכט), וכ"ד **הגרש"ז אויערבאך** (סי' הסוכה שלם בוסה"ס בפסקי הגרשז"א אות ט'), **והגר"ח קנייבסקי** (שמחת ישראל פ"ח הע' 966), וכ"כ **בשערים המצוינים בהלכה** (בקונט"א שם סי' קלה סק"ה), וכן נהג מרן **הגר"ז מבריסק זיע"א** (כמובא בס' הסוכה השלם במילואים לפי"ג אות ד'), אך כתב **בפתחא זוטא** שלענין ברכה לא יברך לישב בסוכה כיון שאין הכרע ברור בדברים הפוסלים לזה. אמנם **הגר"מ שטרנבוך** (תשוה"נ ח"ה סי' קצט אות ו) כתב שעדיף לשבת בבית מלשבת תחת המטריה אף אם המטריה אינו אהל לחצוץ, שכן לא מיבעיא אם הפטור בירדו גשמים הוא משום שאין שם סוכה עליה מפני שאין ראוי אפי' לדירת עראי, בודאי דאפי' כשיושב תחת מטריה אינו מקיים מצות סוכה שהרי אין כאן סוכה כלל, אלא אפי' אם נימא דהפטור הוא בגברא שהוא מצטער, מ"מ נראה דאף דהמטריה שאוחז בידו אינו אהל לחצוץ הסכך, מ"מ אין זה תשבו כעין תדורו. מאידך, דעת **הגר"ש אלישיב** (אשרי האיש ח"ג פכ"ה סי"ט) שאינה נחשבת כשיבה בסוכה, מפני שהמטריה נחשב כאהל, אע"פ שאינה קבועה ומחזיקים אותה ביד. **והגר"ר זבולון שוב** (שערי זבולון ח"ח סי' מט) האריך לדון בזה וכתב שמה שמובא שהגר"ז מבריסק נהג כן, אמר לו הגרמ"ש ברומבגר ששמע ממחותנו ר' חיים בשם אביו הגר"ד שהמטריה היתה רק על האוכל ולא על האדם, ועיי"ש מה שהאריך לפלפל בזה ומסיק שאם יושב במקום אחר מסתבר דהמטריה הוי אהל מפסיק ואם הולך ממקום למקום יל"ד מדין טלית המנפנפת עיי"ש. ואם מותר לומר לגוי לפתוח המטריה בשבת וביו"ט ע"מ שיוכל לשבת תחתיה בסוכה בשעת ירידת הגשמים, **הגר"ח קנייבסקי** (שמחת ישראל שם) נשאר בזה בצ"ע, ועיי' **בכה"ח** (סי' שטו סק"ג) שהביא בזה מח' הפוסקים. ולפתוח המטריה בער"ש ע"מ להשתמש בה בשבת וביו"ט בסוכה עיי' מה שכתבתי בקוני' מאור יעקב על חודש מרחשון (גיליון 18 פ"ד סי"ו) בשם **הכה"ח** (סי' שטו סק"ג) שכתב בשם **שו"ת גבעת פנחס** (כ"י ח"ה סי' יט) שכשהיא פתוחה מעריו"ט פשיטא דמותר לנושאה, וכן הוא מורה, וכן ראה לרבותיו שלא מיחו ביד הנוהג כן, אבל בשבת דיש איסור הוצאה איכא למיגזר, והביאו הברכ"י (בשירי ברכה), אך הכה"ח הביא דברי **הנוב"י** שעכ"פ מפני מראית העין יש לאוסרו כי מי יודע אם פותחו מאתמול ובפרט בדור היתום הזה, ולכן

לישב ללא פת

יד. בסעודת צהרים אף שאוכל סעודה שלימה אין אוכלים פת או פת הבאה בכיסנין אין לברך לישב בסוכה¹⁴.

לישב כשפסקו הגשמים

טו. יצא מן הסוכה באמצע סעודתו או סגר הגג מחמת ירידת גשמים ופסקו הגשמים, אם היה גשם חזק יש לו לחזור ולברך לישב בסוכה, אולם אם היה רק מעט גשם אין לחזור ולברך¹⁵.

קפנדריא בסוכה

טז. מותר לעשות קפנדריא בסוכה¹⁶.

ירדו גשמים בשינת הצהרים

יז. בשינת הצהרים אם ירדו גשמים ויצא מסוכתו כשפסקו חייב לחזור לסוכה אף כשיש לו צער דרך בשינת הלילה הקילו שלא לחזור דזה צער גדול¹⁷.

סתם לאסור והביא שכן פסק גם המאמר **מרדכי** (סי' שטו אות ד), **והבן איש חי** (פ' שמות אות ח), ועוד. וכ"פ גם החי"א (כלל מב סי'ו), **והגר"ח זוננפלד** (שו"ת שלמות חיים סי' רעח). ועי' בשו"ת **גור אריה יהודא** (או"ח סי' קלא) ובבית מאיר (סי' שטו).
¹⁴ אבל אם כי שאין לו לברך לישב בסוכה, מ"מ מחויב הוא לאוכלו בסוכה כמו שפסקו הגר"ש אלישיב (אשרי איש ח"ג פכ"ו ס"ח) והגר"מ שטרנבוך (תשוה"נ ח"א סי' שעא) וכ"ה בשו"ת **אבני ישפה** (ח"ה סי' צא ענף ז) ובאור החמה (סי' תרלט ד"ה סק"ג) שבזמננו שהרבה אנשים רגילים לקבוע סעודת הצהרים בלא פת כלל, וקובעים סעודה על מינים אלו כבשר ודגים, י"ל שחייבים בסוכה, גם לפוטרים מסוכה באכילה פירות אפי' דרך קביעות ואסור לאכול מהם שיעור קביעות סעודה מחוץ לסוכה, אך אין לברך לישב בסוכה כמב' **בשעה"צ** (סי' תרלט סק"ט) וגם **בכה"ח** (סי' תרלט ס"ק מא) כתב שפסק ברכות להקל ורק יברך בליבו, או ישמע מברכה מאחרים אם אפשר ויתכוין לצאת. ועי' בהל' חג בחג **להגר"מ קארפ** (סוכה פ"ג סי"ב) מש"כ לענין בשר ודגים שהביא בזה מח' ראשונים ושלדינא נחלקו בזה האחרונים ע"ש.

¹⁵ מאידך, בס' ברכת הבית (סי' נב סי' סק"ז) פסק לגבי מי שיצא מן הסוכה מחמת הגשמים, וחזר לסוכתו כשפסקו הגשמים שצריך לחזור ולברך לישב בסוכה בכל ענין. אך לענין אם נשאר בסוכתו ורק סגר את הגג מחמת ירידת הגשמים וכשפסקו הגשמים פתח את הגג כתב ששעת הגשמים אינה הפסק מחמת שהאדם נשאר במקומו וציפה שיפסקו הגשמים, ועל כן אינו צריך לחזור ולברך. וכחילוק זה כתב הגר"ר **זבולון שוב** (שערי זבולון ח"ח סי' סה אות ג ואות י) ולמעשה תלה זאת במח' שלפי ההגהות מיימונית אינו חוזר, ולפי האגור והחי"א צריך לחזור ולברך ע"ש. וכ"פ בשו"ת **מהר"ם שיק** (או"ח סי' שכה) ובשו"ת **פני מבין** (חאו"ח סי' יא) ובשו"ת **קרן לדוד** (סי' קנג) ובשו"ת **דעת סופר** (סי' קט) ובשו"ת **קנין תורה** (ח"ב סי' קי) ובחזו"ע (עמ' קפז) שכשנשאר בסוכה ורק סגר ופתח את הגג שאינו צריך לחזור ולברך לישב בכל ענין, כיון שלא יצא מהסוכה והרי זה גילוי דעת שאין מתכוין להסיח דעתו מהשיבה בסוכה ויושב ומצפה על פסיקת הגשמים. ובמהר"ם שיק ובחזו"א הוסיפו טעם מפני ששיבתו בסוכה לפני הגשמים ולאחריהם מצוה אחת היא, והוא קבע מתחילה לאכול בה את כל הסעודה. מאידך, בשו"ת **לבושי מרדכי** (ח"ג סי' נב) כתב שגם בכ"ה צריך לשוב ולברך לישב בסוכה, מפני שבשעת הגשמים אין שם סוכה עליה, ונחשב שיצא ממנה משום שאין בידו לקיים את המצוה באותו הזמן, ונחשב הדבר כהפסק מהברכה הראשונה שבירך. ומה שחילק רבינו שליט"א בין אם ירד גשם חזק לגשם מועט מצינו חילוק זה בשו"ת **מהרש"ג** (ח"ב סי' לא) שכתב בשעת הגשמים אינה נחשבת שעת פטור מהמצוה בעצם, שהרי כשעשויה באופן שאינם נכנסים לתוכה מחויב הוא לאוכל בתוכה ולפיקך הפטור מן הסוכה בשעת הגשמים אינו נחשב הפסק, ורק כשירד במשך זמן מרובה יתכן שנחשב הפסק, והמברך לא הפסיד.

¹⁶ וכ"ד הגר"ח **קנייבסקי** (שמחת ישראל פ"ט סי"א) והוא מטעם דאין לסוכה דין ביהכני"ס, וצ"ע דהא מבואר להדיא בספר **מאה שערים לר"ץ גיאות** (דף עב) **בשם רב האי גאון** שאסור לעשות סוכה קפנדריא לקצר הדרך כמו לענין ביהכני"ס וביהמ"ד, וכן פסק בחזו"ע (עמ' קכט), ואולי לא ראו דבריו.

¹⁷ וכ"כ המהר"י עייאש בספר **לחם יהודה** (דף לו ע"ד) והוסיף, שקרוב לומר שאפי' לא ניעור מעצמו בני הבית צריכים לעורר אותו, שילך וישן בסוכה. מאידך, **הבכורי יעקב** (סי' תרל"ט סק"ז) כתב שאין צריך להקיצו, אבל אם נתעורר מעצמו, ורוצה להמשיך לישון, צריך לחזור מיד לסוכה, כיון שיום אינו זמן שינה לרוב העולם, וכ"פ בחזו"ע (עמ' רז). ועי' בפס"ת (סי' תרל"ט אות טז). ועי' מש"כ בזה **הגר"צ פלמן** (שלמי תודה סוכות סי' כב אות א) והגר"ר **אפרים גרינבלאט** (שו"ת רבב"א ח"א סי' תכא אות יט).

ילד שנרדם חוץ לסוכה

יח. ילד שהגיע לחינוך שנרדם חוץ לסוכה אין צריך להכניסו לסוכה¹⁸.

אתרוג שהיה תחת המטה

יט. אתרוג ששהה תחת המטה כשר לברכה ולא אמרין דאינו ראוי לברכה עיי' עין יצחק להגרי"א מקובנא¹⁹.
(פסק זה מבטל את ההלכה חלק מ' עמ' 581).

¹⁸ מאידך, דעת הגר"ח קנייבסקי (תורת המועדים הובא בשמחת ישראל פכ"א הע' 1111) שמוטל על האב לקחת אותם לסוכה מדין חינוך. אמנם הגר"ר זבולון שוב (שערי זבולון ח"ח סי' ס אות ז) כתב שכשמשכיבין ילד לישון בבית ובאמצע הלילה מעבירין אותו ישן הוי בגדר מתעסק ואין לו קיום סוכה. ובבכורי יעקב (סי' תרל"ט סקל"ד) כתב בשם הר"ן (סופ"ק דסוכה) שהנרדם חוץ לסוכה (והיינו אף אדם גדול, וכ"ש קטן) אין צריך להקיצו כדי שילך לסוכה, כי התורה אמרה תשבו כעין תדורו, וגם בכל ימות השנה אין הרגילות להתנמנם בביהכ"ס וכד' לקום וללכת לביתו לישון, וכ"ד הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי תשרי עמ' סה ועמ' קלג אות ב), וכ"כ והגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) בשו"ת משנה הלכות (חט"ו סי' קצד), וכ"ד הגר"ש אויערבאך (הליכו"ש עמ' קסו וסי' הסוכה השלם בפסקים והערות שבסוף הספר) שא"צ להקיצו, כי הישן לאו בר חיובא הוא כלל, ובשעת שנתו יש לו דין שוטה גמור, וזוהי הו"ל חולק על ה"ב איש חי (פ' האזינו סי"ח) שסובר שיש להקיצו אדם שנרדם חוץ לסוכה. אך בהערה (שם בהליכו"ש) כתבו שדברי ה"ב איש חי מיידי במתנמנם ולא על הישן, שבישן יודה שא"צ להעירו. ובחזו"ע (ע' ר') כתב שטוב להקיצו ולעוררו בנחת, ובפרט אם ידוע לנו שהוא מקפיד על השינה בסוכה. אמנם באשרי האיש כתב (ח"ג פכ"ו סי"ב) בשם הגר"ש אלישיב שלא דרשין "יתשבו כעין תדורו" להתיר לנמנם חוץ לסוכה בביהכ"ס או בביהמ"ד, וגם מי שרגיל בכך אסור, וכל רגע שישן חוץ לסוכה מחמת שלא נזהר בכך הוא עובר איסור. וצריך להעיר אותו. והיודע בעצמו שבישיבתו על כסא יתנמנם הוי כהולך לישון מחוץ לסוכה, ולא כישן מעצמו, ואסור. ומאידך, אם לא עלה בדעתו שירדם ונרדם לאונסו לא עשה איסור במה שנרדם. וכ"כ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על סוכה פ"ג הע' 26) לחלק שאם הלך לישון מדעת אפי' עראי חוץ לסוכה אז פשוט וברור שיש להקיצו ולעוררו שילך לסוכה, אבל אם נרדם או התנמנם חוץ לסוכה הביא מהמקראי קודש שכתב שמקובל מהמהרי"ל דיסקין דא"צ להקיצו דהוי מצטער, וכתב שכן גם חילק הגר"מ הורביץ. אמנם הרואה את חבריו מתנמנם חוץ לסוכה כתבו בשו"ת קרן לדוד (סי' יח) ובשו"ת מהרי"ל דיסקין (קונט"א אות צו) שצריך להעירו, וכ"ד הגר"ש דבילצקי (קיצור הל' מועדים הל' סוכה פט"ז). והגר"ח קנייבסקי כתב (שמחת ישראל פכ"א הע' 1111) שאף שאינו חייב להעירו אבל יש ענין. והגר"ז שוב (שערי זבולון שם אות) הביא את דברי המהרי"ל דיסקין שכתב (בפ' אמור ובסוכה כ:) גבי מי שהלך לישון בערב סוכות שיש חיוב להעיר אותו בליל סוכות בכדי להיכנס לסוכה. וכ' הגר"ז דמבואר מדבריו דגם בנרדם מאיליו מבטל מצות סוכה, אך כ' שאין זה ראייה דיתכן דמאחר שידוע שימשיך לישון בכניסת החג בבית אולי נחשב מבטל בידיים מצות סוכה עיי"ש.

¹⁹ שרבי יצחק אלחנן (ספקטור) מקובנא זצ"ל כתב בשו"ת עין יצחק (מהדו"ק או"ח ח"א סי' כד) דהיכא שהאיסור משום סכנה נחשב "מן המותר בפיד" ולא נאסר האתרוג אלא כשהוא לא ראוי לאכילה בגוף הדבר ולא כשאסור מחמת סכנה של רוח רעה, (ועיי' גם מה שכתבתי בסברא זו בשו"ת לקראת שבת פ' פנחס בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל), ועוד הביא את דברי הפתחי תשובה (יו"ד סי' קטז סק"ד) שכתב בשם השבות יעקב שמאכלים שהיו תחת המטה אינם נאסרים בדיעבד. (ובאמת שזה מח' אחרונים גדולה ועיי' מה שכתבתי בזה בקונטרס על דיני אוכלין שהיו תחת המטה כל פרטי הדינים בזה). וכ"פ הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פל"א סי"ג) מהטעם זה דק"ל שכל הנאסר מחמת רוח רעה מן הדין לא נאסר באכילה וכדברי הפתחי תשובה, וכ"פ להתיר בשו"ת חלקת יעקב (ח"ג סי' עז), וכ"פ הגר"מ שטרנבוך (תשו"ב ח"ב סי' שטז), והגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג על ארבעת המינים פ"ד סעי' סד), והביא הגרמ"מ (שם הע' 102) בשם מהר"י הכהן (תנינא סי' כד) שפסק שיכול אף לברך, וכ"כ הפס"ת (סי' תרמט הע' 13) בשם סי' חיים וברכה (אות יא). וכ"פ הגר"ש דבילצקי (בנתיבות ההלכה חלק מ' עמ' 578) מהטעם שגם בשאר ימות השנה מקילים לאכול אוכל שהיו תחת המטה. ובאורחות חיים (סי' תרמט סק"י) ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' נז) כתבו שאם כבר הכין את זה למצוה שיכול לברך משום שומר מצוה לא ידע דבר רע. אמנם בשו"ת בנין עולם (או"ח סי' לג) הסתפק בזה שמא אין יוצאים בו יד"ח משום שנאסר באכילה מחמת רוח רעה, ולכן כתב שיטלנו רק אם אינו מוצא אתרוג אחר. וכ"כ הכה"ח (סי' תרמט סק"פ) שאם היה תחת המטה שיטול אתרוג אחר, אך אם אין לו אחר ודאי יטול אתרוג זה, אכן לגבי הברכה צ"ע אם יברך. והסטייפלר הורה (אורחות רבנו ח"ב עמ' רעז) שכיון שכל הפסול בזה הוא רק מדין 'לכם' כיון שאסור באכילה, א"כ אין לחוש אלא ביום הראשון, אבל בשאר הימים שאין דין 'לכם', אפשר ליטול לכתחילה אתרוג שהונח תחת המטה. ודעת הגר"ח קנייבסקי (המינים המהודרים עמ' מ' הע' 20) לאסור בכל גווני. (ויש להעיר דלדעת החזו"א) . ועיי' בשדי חמד (מע')

פסקי הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א על דיני סוכה וד' מינים

מכתבי תלמידו הגר"ר מאיר סנדר שליט"א

(מחוברת שהוציא על הלכות תשרי תשע"ו)

ועל זה נוסף הערות ביאורים והוספות

ההולך לטייל חיובו בסוכה

א. מסתימת השו"ע¹ והפוסקים משמע שכל הולך דרך בין מטייל ובין שחייב לנסוע ובין בתוך העיר ובין מחוץ לעיר מותר לו לאכול ולשתות מחוץ לסוכה ואמר שכן הסכים חמיו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל², אך דעת אביו מרן הגרש"ז

ל' כלל קמא אות לא) שהאריך בענין זה, וכתב כמה צדדי היתר ושומר מצוה לא ידע דבר רע, וצייד שראוי להדיח את האתרוג ג' פעמים במים קודם שיוצאים בו יד"ח.

¹ מדכתב השו"ע (סי' תרמ"ח) שהולכי דרכים ביום פטורים מן הסוכה ביום. ולא חילק בין זה לבין היוצא לטייל לכתחילה.

² כמובא באשרי האיש (ח"ג פכ"ו סל"ה) בשמו, שמותר מן הדין לצאת לטיול, מפני שדרך דירה בכך ואין זה סתירה ל'כעין תדורו', ואין נענש בכך כמי שמתבטל ממצות עשה מפני שמבואר בתוס' (ערכין ב:) שרק כשעושה תחבולות כדי להתפטר נענש על כך משום שהא כבידוי למצוה, אך לא כשמתבטל מהמצוה רק מחמת שרוצה לטייל שאז הזמן המתאים לכך. וכ"ד הגר"מ שטרנבוך (תשו"ה"י ח"ו סי' קמו), הגר"מ גרוס (מנוחת אמת פכ"ז סט"ו), והגר"נ קרליץ (חוט שני סוכות פ"ב סק"ט). אך גם הם מסיימים שכשאין לו צורך לטייל שעליו להכניס את עצמו לחיוב מצוה, ולא ללכת לדרך להיפטר ממנה, והגר"ק הוסיף ששטות היא לאבד מצוה יקרה בשביל טיול. וגם הגר"ח קנייבסקי הורה שאין ראוי לעשות כן (ומשמע שמצד הדין ליכא איסור). אמנם הגר"ש דבילצקי כתב (קיצור ה' מועדים ל' סוכה פט"ו) שכמו שבכל השנה אינו נמנע מללכת לטיולים כשרוצה, ה"נ עכשיו הולך לטיולים ואינו נמנע מפני ישיבת סוכה, ואם נרצה דוקא הרי גם סרך מצוה יש בטיולים אלה, ולא מיבעיא באר"י, והוא מטייל בכדי לאכול שם פירות טובים שאינם צומחים במקומו, אלא אפי' במטייל בעלמא או בחו"ל, כיון שהנידון הוא הלא על חוה"מ והרי קיי"ל דמצות שמחת החג נוהגת גם בחוה"מ, וכמש"כ הרמב"ם בפ"ו מהל' יו"ט הכ"ב (ועי' מה שכתבתי בזה בקונטרס על שמחת מועד בהרחבה), וא"כ מי שהולך ונוסע לטיולים הרי הגיע לדי מידה זאת שטיולים אלו משמחים אותו ויש לו קורת רוח בזה, דזולת זה לא היה מטייל, עכ"ד. וכן בקונטרס עלי שיש (עמ' קפה אות לח) מובא בשם הגר"ח קנייבסקי שצ"ע אם מותר או לא לטייל אם לא יהיה סוכה בטיול (והיינו משום דמתבטל משמחת מועד), ועי' מה שהאריך בזה בשמחת ישראל (פכ"ג סכ"ב) ומה שהביא בשם הפוסקים. אמנם עי' בהליכות שלמה (פ"ט א"ה הע' 138) שכתב כי כל ענין הטיולים בימי חוה"מ היה למורת רוחו של הגרש"ז אויערבאך, כי כבר אמרו חז"ל לא נתנו המועדות אלא כדי שיעסקו בהם בתורה, ואף שכבר נהגו ישראל קדושים לבקר את קרוביהם וידידהם להרבות בשמחת החג, וכן להקביל פני תלמידי חכמים, אבל טיולים סתמא במועד מאן דכר שמייהו, ובפרט בימי חג הסוכות שכתב החסיד בעל היסוד ושורש העבודה ז"ל שבכל רגע ורגע ששוהה חוץ לסוכה שלא לצורך מבטל מצות עשה. אמנם גם זה יש לדחות דמה שלא נהגו העולם כמש"כ היסוד ושורש העבודה הוא כמש"כ הגר"מ שטרנבוך (שם) שהיה אחד שנהג שלא לצאת כלל מהסוכה, ורבינו החזו"א פקפק על זה דאייז כעין תדורו, שהרייז כמו בית הסוהר, והביא שכ"כ בס' נפש דוד להאדר"ת שכתב וז"ל: "מצות סוכה היתה חביבה עלי מאד, כל קור וכל רוח לא הרפוני ולא גרשוני מהסוכה וכו', עד כי בכל פעם עלה במחשבה לפני אולי ג"כ אינו ע"פ הדין דתשבו כעין תדורו כתיב, וחלילה לדירת כל השנה שתהא כ"כ בהכרח שלא לזוז ממנה כלל". ועי' פסק הגר"מ ש שאין להימנע מלצאת לטייל, והביא דברי היראים (סי' תכז) שמקיימים שמחת החג בכל דבר שהיא שמחה וקורת רוח אצלו, ולכן כ' וז"ל: "א"כ כיון שנהנה מטיול, מקיים בזה מצות שמחת יו"ט, ולכן מותר לטייל בחג ולהיפטר מסוכה, שאין יכול לדחות הטיול לפני החג או לאחריו, אלא זהו צורך לו לטייל בחג דוקא, כדי לקיים מצותו לשמוח ברגל, וכ"ש במה שמצוי שאשתו וב"ב הקטנים משתוקקים לטייל עמם שזוכה גם לקיים מצותו לשמח אשתו וב"ב שזהו מעיקר חובת שמחת יו"ט שישמח אשתו וב"ב וכמו דאיתא בגמ' פסחים קט. וברמב"ם פ"ו דיו"ט, וכו' ואי נימא דעליו להימנע מלטייל, אינו מרגיש בסוכה כביתו, רק מרגיש שהוא בסוכה כעין אסיר בבית הסוהר שאינו רשאי לצאת משם לטטיל כרצונו, וזהו נגד רצון התורה שרצתה שהסוכה יהא כעין דירתו דוקא, ולא שיהא בה כבבית הסוהר, וכמ"ש לעיל מרבינו החזו"א והגאון האדר"ת, וכו' מיהו אייז דרך הראוי שיבלה כל החוה"מ בטיולים ויבטל ממצות סוכה, רק כמו שאמרו ביו"ט חציו לה' וחציו לכם כך בחוה"מ ישתדל בכל יום לזכות למצות סוכה, ולכן יקפיד לאכול כל יום סעודת היום בסוכה, וקודם הסעודה או לאחריה יצא לטייל עם אשתו ובניו עכ"ל ועי"ש שהביא את ראית הגרש"ז לאסור לטייל מדברי המג"א ודחה אותו. אמנם הגר"מ קארפ (הל' חג בחג על חוה"מ עמ' יח סי"ג) כתב שטיולים במועד אינן מכלל מצות שמחת החג ובפרט כשיש בהם שחוק וקלות ראש, משום דאין מטרת

אויערבאך זצ"ל שיש להימנע מלטייל בחג באופן שידע שיצטרך לישון או לאכול חוץ לסוכה³ (שם עמ' מג).

שהחיינו על בניית סוכה בחוה"מ

ב. אדם שבונה סוכתו בחוה"מ לא יברך שהחיינו שהרי גם הוא בירך בקדוש שהחיינו וזה הולך גם על בניית הסוכה וגם על הישיבה בסוכה ואין נפק"מ אם בנאה כבר אם לאו וכן משמע מסתימת השו"ע והפוסקים⁴ (שם עמ' מז).

קשירת הסכך באזיקונים

ג. אזיקונים מפלסטיק הם דבר שאינו מקבל טומאה ולכן לכאוי אפשר לקשור בהם אלא"כ הסכך כבר עומד בלא זה וזה רק כדי לחזקו יותר שאז מותר לכתחילה כי אין זה בגדר מעמיד⁵ (שם עמ' מט).

ד. מחצלת שעשויה מעלים ושזורה באזיקונים זה מעמיד, ובדיעבד כשירה⁶ (שם עמ' נא).

נקטם הקורא או ראש הלולב

ה. נחתך ראש ה"קורא" שבלולב הלולב כשר ומהודר כי לא נקטם מראשו כלום⁷ (שם עמ' סז).

החג רק בעסק עבודת השי"ת או בשמחה המביאה לעבודת השי"ת, והוסיף, שאצ"ל טיולים מסוכנים בנחלים ובנקיקים עוברי דרך הבכא שרבים שותו ולא אליכם כל עוברי דרך, שאין מקומם לא בחול ובבין הזמנים ועכו"כ במועדים ע"ש.

³ כמובא בס' הסוכה (פסקים והערות אות ל') בשמו. וכ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' צג, אבהע"ז ח"ד סי' לב אות ח) שלצאת לטיול כשיודע שלא תהיה לו שום סוכה אסור, מפני שלא פטרה התורה מסוכה אלא כשמצטרע האדם ממנה, ולא כשיש סיבה שרק מונעת ממנו תענוג שהיה יכול לעשות ללא חיוב סוכה, ורק במקום שמטרת הליכתו לדרך אינה לשם תענוג אלא מחמת שיש לו צורך בזה, כגון לצורך סחורה פטור הוא מן הסוכה. ובלאו הכי מבואר בגמ' (מנחות מא.) שמי שמתבטל מקיום מצות עשה נענש על כך בשעת חרון אף, ומי שמתבטל ממצות סוכה כשאינו לו צורך אלא רק מחמת שרוצה להתענג, הריהו בכלל זה. והגר"ר זבולון שוב (שערי זבולון ח"ח סי' סג אות ח) הביא כמה ראיות לדברי הגרמ"פ ע"ש. וכ"פ הגר"ר בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו ח"א סי' לז), הגר"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' תכא או תכח וח"ב סי' ר), והגרמ"מ קארפ (הלי חג בחג על סוכה פט"ו סכ"ג).

⁴ וכ"פ הגרצ"פ פראנק (מקראי קודש סוכות ח"א סי' כה), הגר"ר בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו ח"ג סי' לט), הגר"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבב"א ח"ה סי' תג אות א וע"י בח"ו סי' שלו אות א), והגר"ר בצלאל שטרן (שו"ת בצה"ח ח"ה סי' קעא), וכ"פ בשו"ת קנין תורה (ח"ד סי' עז), שו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' עב), שו"ת מאזני צדק (ח"א סי' סח), שו"ת בית אבי (ח"ד סי' צה), שו"ת מנחת דוד (ח"ד סי' ק אות ב), ושו"ת חקי חיים (ח"א סי' פ אות א). אמנם ע"י בחזו"ע (עמ' קכה) שכי שמי שלא בנה סוכה לפני החג, ובנה את סוכתו בחוה"מ, אע"פ שישב כבר בסוכה אחרת, יש לו לברך שהחיינו בישיבתו הראשונה בה.

⁵ וכ"ד הגר"ר קרליץ (חוט שני סוכות פ"ה סק"א) שאסור לקשור את הסכך ע"י אזיקונים העשויים מפלסטיק. וע"י במהרש"ם (ח"א סי' ב) באג"מ (יו"ד ח"ג סי' נג) ובשבט הלוי (ח"ד סי' נז) ובחזו"א במקואות (סי' קכו סק"ז) ובפס"ת (סי' תרכט אות ב), ואכמ"ל.

⁶ ע"י מש"כ בזה הגר"ש אלישיב בקובץ תשובות (ח"א סי' סג וסי' סב), והגר"ש וואזנר בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' עד וח"י סי' צד), והגר"ר בנימין זילבר בשו"ת אז נדברו (ח"ב סי' סו וח"ב סי' לה) שהביא תשובת הגר"ש אלישיב שם, וע"ע בשמם באשרי האיש (ח"ג פכ"ה אות י) ובקובץ מבית לוי (ח"ד עמ' כג), וע"י בזה גם בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' כט), ובס' הסוכה השלם בשם הגרש"ז אויערבאך (פסקים והערות מהגרש"ז אות ז), ובהלי חג בחג להגרמ"מ קארפ (על סוכה פ"ו סכ"ד וסל"ז), ובפס"ת (סי' תרכט אות ו') מה שהביא בזה, ואכמ"ל.

⁷ ע"י בבכור"י (סי' תרמה סק"א), ובמאמר מרדכי (סי' תרמה סק"ד), ובשד"ח (מע"ד מינים סי' ב אות א), ובכה"ח (סי' תרמה ס"ק כד), ובמועד לכל חי (סי' כג ס"ק צז), ובאורחות רבנו (ח"ב עמ' רלט), ובמעדני שלמה (עמ' פא), ובקובץ מבית לוי (ח"ב עמ' לב), ובחוט שני (סוכה פ"ג סק"א, ושבת ח"ד עמ' שמח, שמט סק"ב ד"ה עוד פרטים), ובתורת המועדים (סי' תרמה סק"ה), ובהלי חג בחג (פ"ג הע' 53), ובפס"ת (סי' תרמה אות ג), ואכמ"ל.

ו. נקטם ראשו של הלולב הוא פסול "הדר" ולכן צריך לראות בעין את קטימתו ואז הוא פסול (שם).

אתרוג הירוק ככרתי

ז. אתרוג הירוק ככרתי פסול, והעולם סומכים לקחת אתרוג ירוק אף שלא הוברר לנו כל צרכו מהו ירוק ככרתי כי סומכים על דברי המ"ב שכל מה שפסול זה רק כדי שלא יהיה אח"כ צהוב, אך כשישתנה אח"כ לצהוב כשר, כי אין זה פסול בעצם אלא שלא נתבשל עדיין כל צרכו, והגר"ח מוואלזין זיע"א החמיר בזה ולקח רק צהוב⁸ (שם עמ' עא).

עוד בדיני לולב

ח. כשכתוב כשר בשו"ע ובפוסקים בהלכות לולב הכוונה שזה לכתחילה ואפילו ליום א' (שם עמ' עב).

ט. לכתחילה אין לקחת לולב מחילול שבת משום מצוה הבאה בעבירה⁹, ובספק חילול שבת מותר (שם).

י. יש להסתפק אי בלולב הנטילה (ההגבהה) צריכה להיות לשם מצוה כמבוי בפוסקים ולכן יש לקחת לצורך קנין (כשנוטל ממישהו) ולהניח, ולהגביה לשם מצוה (שם עמ' עג).

⁸ **שהמ"ב** (סי' תרמח ס"ק סה) פסק **כהמג"א הט"ז והפמ"ג** (א"א סוס"י תרמח) שסוברים שאתרוג שנהפך קצת לצהוב אף שהירוק עדיין שולט בו כשר, וכ"פ **החזו"א** (סי' קמח סק"ג). **והגרמ"מ קארפ** (הל' חג בחג על ארבעה מינים פ"ד הע' 79) כתב שטעמם הוא משום אתרוג ירוק אינו פסול משום הדר אלא משום דלא נגמר פריו, וכי שכן גם פסקו **הא"ר** (סי' תרמח סק"ל), **הגר"א**, **הגר"ז**, **החיי"א**, **המאמ"ר**, **החמד משה**, **והאור שמח** (בחי' ר' מאיר שמחה פ"ג דסוכה), ומאידך כי **הגרמ"מ** (שם) **שביריו"נ מלוניל**, **במאירי**, **ובצור החיים לתלמיד הרשב"א** מבואר להדיא שהפסול הוא משום הדר ולא משום שלא נגמר פריו, והביא שכן גם פסקו **המשכנות יעקב והבית מאיר** ושהוכיחו כן **מהראב"ד** המובא **בריטב"א ובר"ן שפסל** מראה ירוק מטעם הדר [אך בראב"ד בתמים דעים לא הביא אלא מראה שחור או לבן, ועי' בדעת תורה **למהרש"ם** (סי' תרמח) **ובחזו"א** (שם סק"ג) שנדחקו ליישב], והביא גם דברי **המב"ט בקרית ספר** שהוכיח כן **מהרמב"ם** בפ"ח שהכשיר כל הפסולים מחמת מום ביו"ט שני ואילך, ואף אתרוג הירוק, ואם הפסול משום דלא נגמר פריו א"כ אין זה פרי ואתרוג כלל והי פסולו בגופו ופסול כל ז' ומוכח דס"ל דפסולו משום הדר. (ועי' מש"כ שם בדברי המהרי"ל ובמח' המג"א והבכור"י בדבריו יעו"ש מה שהאריך בזה) ובאמת שכן הוא ש"י **הב"ח** המפורסם לפסול כל מראה ירוק באתרוג, ואין הכשר לאתרוג אלא אחר שנתהפך כולו למראה צהוב. **ובשד"ח** (מע' ל כלל קמא אות סד) כתב בשם כמה פוסקים שהחמירו כהב"ח, וגם **הבכור"י** (סי' תרמח ס"ק מט) כתב שבעל נפש יחוש לעצמו כדעת הב"ח שלא ליקח אתרוג שעדיין יש בו ירקות ככרתי אף שידוע שישתנה לבסוף וגם התחיל להוריק, ואם עדיין ירוק לגמרי פסול לכו"ע. **והגר"מ שטרנבוך** (מוע"ז ח"ו סי' סא) כי שכן נהגו להקפיד **גאוני בריסק זצ"ל**. וכן הורה **הגר"ז אויערבאך** (הליכו"ש סוכות פ"י סכ"ג) שלכתחילה יש להדר שיהיה האתרוג צהוב ולא ירוק, וכ"ה **הגר"נ קרליץ** (חוט שני סוכות עמ' רפד) שיש להעדיף לברך על אתרוג צהוב אף שאינו מהודר, אם אין עליו פקפוק בכשרותו, מאשר לברך על אתרוג ירוק כהה, ואתרוג ירוק בהיר כשר לכתחילה. ועי' מש"כ בכ"ז **הגר"מ שטרנבוך** (תשוה"ח ח"ה סי' ריא). ועי' **בשו"ת לב חיים** (ח"ב סי' קסד) **ובכה"ח** (סי' תרמח ס"ק קכד) שכתבו שאם האתרוג התחיל להצהיב, כגון שנתנהו בין תפוחי עץ וכיו"ב, כשר, אפי' אם עדיין ירוק, ושכן המנהג. וכן אם במקום אחד אינו ירוק ככרתי כתב בס' ארבעת המינים למהדרין (עמ' רנח) שנידון כהתחיל להצהיב וכשר. וכן אתרוג שצבעו ירוק ככרתי מסוג הידוע שאינו יכול להגיע מעצמו למראה אתרוג ורק אם יטמינוהו בתפוחים יחזור למראה אתרוג הורה **הגרי"ש אלישיב** (תורת ד' מינים סי' כה ס"ד והע' ד) שהריהו כשר. ומה שמביאים מסידור **היעב"ץ** שכי' שע"פ תיקוני הזוה"ק (תיקון כא דף נו: ותיקון ע דף קלד:) מצוה בירוק ככרתי והוא משובח יותר, וכן הביא **ביפה ללב** (ח"ב סק"א) ושכן השיג כמהר"ר מרדכי הלוי בגיליון השו"ע, כבר כתב היעב"ץ בספרו **מור וקציעה** שאין לסמוך ע"ז, וגם כי נמצא בבאור **הגר"א** על תיקו"ז שכוונת הזוה"ק ירוקה כזהב, וגם **הבן איש חי** בספרו בניהו ביאר שגם הזוהר נתכוון לצהוב, שהוא נקרא בלשון חז"ל ירוק, וכ"ה בס' אור ישראל להרה"מ מקוונץ (עמ' לח). ועי' מה שהאריך בבאור דברי הזוהר **בשו"ת לב חיים** (ח"ב סי' קסד).

⁹ אמנם **בחק יעקב** (סי' תכד סק"ה) כי שאין לאסור בזה משום מצהב"ע, וכן **בדעת תורה** (סי' תרנה ס"א) כי בשם **השאגת אריה** (סי' צט) שמביא הירושלמי (פ"ג דשבת ה"ג) דמפורש שלא אמרינן מצהב"ע אף ביהודי אלא גבי איסור גזל. אכן, ש"י **התניא** (הקדמון סי' פו) לפרש דברי הירושלמי דאיכא אצל יהודי מצהב"ע כשעושה מעשה שבת אף שלא נשתנה גוף הדבר מכמות שהיה, ואף כי דחה הדע"ת שם דבריו מ"מ למיחש מיהא בעי ובפרט כי בפ"י הרש"ה שעל התניא כתב ליישב דבריו שלא יהיה כטועה בדבר משנה.

שו"ת מהגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א על דיני סוכה וד' מינים

(מס' אמרי מאיר עמ' קכו-קלא') וע"ז הוספנו הערות ביאורים והוספות

דפנות סוכה מסדינים

ש. האם יש להקל לעשות דפנות הסוכה מסדינים שמתנענעים קצת [פחות מג' טפחים] ?

ת. לפי הפוסקים אי אפשר².

לאכול בסוכת חבירו בליל א' דסוכות

ש. האם אפשר לכתחילה לאכול בליל א' של סוכות אצל מישהו אחר [באופן שיברך שהחיינו בסוכתו של חבירו ולא בסוכתו] ?

---

¹ יש לציין שכל התשובות שבס' אמרי מאיר לתלמיד רבינו הגר"ע הוא שלא לסמוך על זה להלכה למעשה כמש"כ רבינו הגר"ע בהסכמתו לספר.

² ובאמרי מאיר שם הביא בשם הגר"ש ז"ל אויערבאך (הליכו"ש תשרי עמ' צז) והגר"מ שטרנבוך (מועז"ז ח"א סי' פד) שאם גם נע פחות מג' טפ' פסול למחיצה. אך בפס"ת (סי' תרל אות ט) כ' שאם מתנוענעת אנה ואנה אין בכך פסול כלל. ובאמרי מאיר ציין לשו"ת אג"מ (או"ח ח"ה סי' מ אות ב) ושם כתב שאף אם המחיצות עשויות מיריעות עבות, שבהן החשש שהרוח תנתק את קשירתם אינו גדול כל כך, מ"מ אין לעשותן מחיצות לסוכה, כל שישנה אפשרות לעשותן מדפנות קבועות, כיון שלא הוזכר חילוק זה אף במפרשים האחרונים כגון המ"ב והערות"ש, והוסיף, שהעולם שנוהגים להקל בזה, עושים זאת שלא ע"פ הוראת חכם. אמנם אם עשה דפנות מסדינים או יריעות וקשרן בטוב אף שבשו"ע ובלבוש (סי' תרל ס"י) וכן בחי"א (כלל קמו ס"ז) כתבו לאסור, מ"מ כתב הערוה"ש (סי' תרל ס"ב) שבדיעבד הסוכה כשרה. מאידך, הגר"ח זוננפלד (שו"ת שלמת חיים סי' רנג) והגר"ח קנייבסקי (שמחת ישראל פ"ג הע' 210), וכן בשו"ת מהר"י שטייף (סי' רסה), שו"ת משנת יעקב (ח"ב סי' תרל), שו"ת בית אבי (ח"ד סי' עג), ושו"ת קנין תורה (ח"ד סי' ע) כתבו שיש ללמד זכות על המקילים אף לכתחילה לעשות דפנות הסוכה מסדינים ויריעות וכד' שכיון שמחוברים מכל ארבע צדדיהם ליתדות, ועשויים בחוזק רב שאין חשש שמא יתנתקו, ובכה"ג לא גזרו, וכ"ז הגר"ש דבילצקי (קיצור הלי' מועדים הלי' סוכה פ"ז) שאם לא היתה זוהי בשיעור ג' טפ' באופן שיש רק את הגזירה דילמא מינתקא כשרה אף לכתחילה, וכ"כ הגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' עז וח"ז סי' כג ומהדו"ק ח"א סי' תקיב) אך סיים שודאי הירא את דבר ה' יעשה סוכה מדפין ולא מיריעות או שישים קנים פחות פחות מג' טפ' ואז גם ביריעות כשרה, ובשו"ת חמדת צבי (ח"א סי' לה) כתב שרק בדיעבד באופן שא"א לעשות באופן אחר וקשרם היטב, כשרה. ומ"מ הורה הגר"נ קרליץ (פסקי שמועות עמ' נא) שמספיק לקשרם עד עשרה טפ' שהוא הכשר דופן. מיהו אם הסדינים קשורים היטב בעמודי הסוכה שבתוך החצר, באופן שאין מקום לחוש דילמא מינתקי שהרי אין שם רוח, כתב הכה"ח (סי' תרל ס"ק עב) שיש להכשיר לכל הדעות. וכן אם הסוכה עשויה מסדינים המחוברים ע"י אזיקונים מפלסטיק הורה הגר"ח קנייבסקי (תורת המועדים סי' תרל ס"ק יד) שכיון שאינם יכולים להיפתח בשום אופן, אפשר לקשור בהם לכתחילה. והגר"מ קארפ (הלי' חג בחג על סוכה פ"ד הע' 16) הביא בשם הגר"ר רבינו פרץ שבסמ"ק (סי' צג אות יט והו"ד בכלבו סי' עא) שכי' שאין נכון מה שנהגו העולם לעשות כל הדי' מחיצות מיריעות סדינים אע"פ שקושרן היטב דפעמים שניתקים הקשרים ואינו מרגיש בכך והי' מחיצה שאינה עומדת ברוח דלא שמה מחיצה, והרוצה לעשות הדפנות מהסדינים טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות מג' טפחים סמוכים זה לזה. ועי"ש מה שהביא בשם המהר"ל, ומ"מ כתב שזה לא לעיכובא אלא רק עצה טובה ולכן במקום הדחק או שאין יכולים לעשות באופן אחר בודאי מותר לישב בסוכה כזו כל שקושרה היטב לצדדים. ואם רק דופן אחד עשוי מהסדינים הביא שחלקו בזה השבוי"י והט"ז שהשבוי"י (ח"א סי' לט) מחמיר, וכ"ה במ"ב (סי' תרל סק"ט), ומהט"ז (סי' תרל סק"י"א) משמע שמיקל עי"ש. וכל הנ"ל ע"ע מה שהאריך והביא בזה בשמחת ישראל (פ"ג סעי' מב-מה) בשם הפוסקים. ועי"ע בכה"ח (שם) בשם התוספת שבת, ובשו"ת אג"מ (שם סי' לט אות ג), ובהלי' חג בחג (שם) בשם בית השואבה, ובפס"ת (שם הע' 52) גבי סוכה העשויה מסדינים הנמצאת במקום המוקף מחיצות, ואכמ"ל.

ת. **אפשר ואפשר**³. (והוסיף רבינו שנהג 50 שנה לאכול בסוכה שאינו שלו בליל א' דסוכות).

אם יש לכון בשהחיינו לפטור סוכתו

ש. מי שאוכל בסוכת חבירו בליל א' של סוכות, האם הוא צריך לכון בברכת שהחיינו לפטור את הסוכה שלו?

ת. **אין צורך**⁴.

האם קי"ל כדעת הח"א בענין ברכת ליישב בסוכה למי שלא אוכל

ש. האם יש לנהוג למעשה כמש"כ המ"ב בשם הח"א שמי שיצא מסוכתו יציאה גמורה וחזר ונכנס ולא יאכל עד הערב וקודם האכילה יצטרך עוד הפעם לצאת לביהכ"נ שיש לו לברך ליישב בסוכה אפי' בלא אכילה?

ת. **יש נוהגים לברך**⁵. (והוסיף רבינו שהוא עצמו לא נוהג כה"א).

האם להימנע מלישב בסוכה כשלא יכול לברך לישב

ש. מי שרוצה לשבת בסוכה, אמנם הוא מסופק אם הוא יכול לברך לישב בסוכה [ואין ביכולתו לברר הדין], האם יש לו למנוע מלשבת בסוכה [כיון שלא יכול לברך]?

ת. **ישב ולא יברך עד שיתברר**⁶.

סוכה שא"א לישון בגלל שמחת בית השואבה

³ אמנם **הגר"צ פלמן** כתב (שלמי תודה סי' ח' אות ב) שיש שהעירו דמי שעשה סוכה לעצמו ונתחייב לברך שהחיינו על העשיה, שלא יאכל ביו"ט ראשון אצל האחרים בסוכה שלהם, אלא יאכל ויקדש בביתו בסוכה שעשה לעצמו, שהרי ברכת הזמן שמברך בשעת הקידוש, צריכה לעלות לו גם על עשיית הסוכה שעשה, ולא רק על עצם היום ומצות האכילה בסוכה, וא"כ אם יאכל אצל אחרים לא תעלה הברכה על עשיית סוכתו, שהרי אין הסוכה לפניו. אמנם הביא בשם הגר"א שטיינמן לחלוק על סברא זו. ועיי' בהע' הבאה שכן הסכימו כל הפוסקים שגם אם אוכל בסוכת חבירו מ"מ ברכת הזמן עולה לו גם על חובת הברכה שחייב לברך על עשיית סוכתו.

⁴ ובאמרי מאיר שם הביא כן גם בשם **הגר"ש ז' אוערבאך** (הליכו"ש סוכות פ"ט ד"ה אות יב) שגם אם בירך שהחיינו דקידוש בסוכת אחרים, ודאי אינו חוזר ומברך שנית כשבא לסוכתו, דאע"ג דבשהחיינו שבקידוש נכללית גם ברכת שהחיינו על הסוכה, מ"מ עיקר ברכת שהחיינו אינה על עשיית הסוכה גרידא, כי אם על השמחה במצות סוכה בחג, אלא שהשמחה מתחילה כבר משעת העשיה ולכן היה ראוי לברך אז וכו' אבל ה"ה דמצוי לברכה בסוכת חבירו כשמקיים בה מצות ישיבה בסוכה. וכע"ז ביאר **הגר"נ קרליץ** (חוט שני סוכות פ"ב סי"ק יא) שאפשר לכתחילה לברך שהחיינו בסוכה שאינה שלו ואין צריך לחזור ולברך על הישיבה בסוכה שלו, כיון שהברכה אינה דוקא על עשיית הסוכה אלא על כלל המצוה ופרטיה, וא"כ יכול הוא לברך על הסוכה כשמקיים בה מצות ישיבה בסוכה. וכ"ה בס' בנתיבות ההלכה (חלק לו עמ' 33) בשם **הגרא"ל שטיינמן** שאין קפידא שיברך את ברכת שהחיינו דוקא כשיושב בתוך סוכתו רק אם יושב בסוכה ומברך שהחיינו, קאי גם על סוכתו בכל מקום שהיא דיש מצוה של עשיית סוכה. וכ"פ **הגר"ש אלישיב** (שערי הוראה קובץ ו' עמ' סב), **הגר"ח קנייבסקי** (שערי הוראה קובץ ז' עמ' טו אות ו), **הג"ר אפרים גרינבלאט** (שו"ת רבב"א ח"ז סי' קעד), **הג"ר יוסף ליברמן בשו"ת משנת יוסף** (ח"ז סי' קיט), **והג"ר שמאי קהת הכהן גראס בשו"ת שבט הקהתי** (ח"ב סי' רט). מאידך, **הגרצ"פ פראנק** (מקראי קודש סוכות ח"א סי' כה) דן לומר שלכאור' צריך לברך על סוכתו כששב לביתו ויושב בסוכתו, ואף שהחיינו שבקידוש אינו פוטר את הישיבה שיושב אח"כ בסוכתו ע"י.

⁵ **והגר"מ קארפ** כתב (הל' חג בחג סוכה פט"ו הע' 10) הביא את דברי החי"א, וכ' שברשב"א בברכות (יא:) ובתוס' ר' יהודה החסיד ובתורא"ש שם, וכן במרדכי (פ"ד דסוכה) מבואר שאפי' הסיח דעתו משינה והולך למלאכתו ושוב נמלך לישון אינו חוזר ומברך, וטעמם מבואר שלעולם הכל טפל לאכילה. וכן כ' שאין ספק שאילו היה רואה כ"ז החי"א לא היה מחדש כן, וכן פשוט השו"ע וכל הפוסקים שכתבו שהמנהג שאין מברכין אלא בשעת אכילה מורה כן להדיא, וגם בעיקר הדבר כתב **המהרש"ם בדעת תורה והערוה"ש** שלא נהגו כן עכ"ד.

⁶ ועיי' **בשע"ת** (סי' תרלט סק"יח) בשם **השב"י** (ח"א סי' לב) שכתב שבספק ברכת לישב לא יברך כדין כל ספק ברכות דרבנן.

ש. מי שעושים שמחת בית השואבה כל לילה עד זמן מאוחר מאד במקום קרוב לסוכתו, האם סוכתו פסול מחמת שאינו ראוי לשינה ?

ת. כשר.⁷

לצרף חלק הגבעול הירוק לשיעור הדס

ש. יש הדסים שבחלק העליון שלהם הגבעול הוא ירוק, האם יש להחמיר לא לצרף החלק הירוק הנ"ל לשיעור ההדס ?

ת. הידור.⁸

אתרוג נקי או גידול יפה

ש. מה יש להעדיף, אתרוג נקי בלי בלאטלאך, או שיהיה גידול יפה ?

ת. נקי.⁹

אתרוג שהפיטום נפל באמצע גידולו

ש. האם אפשר להקל לקחת אתרוג שהפיטום שלו נפל באמצע גידולו ?

ת. מחלוקת.¹⁰

⁷ ועיי' גם בס' בנתיבות ההלכה (חלק מא עמ' 380) בשם בעל המשנה הלכות הג'ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) שכשיש רעש בסוכה משמחת בית השואבה ואינו יכול לישון חשיב מצטער שפטור מן הסוכה דרעש בניגונים לא חשיב מצטער. ועיי' מש"כ הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג סוכה פט"ו הע' 14).

⁸ ובאמרי מאיר שם כתב שהאבני נזר החמיר בזה, ובאמת שהאגלי טל (מלאכת קוצר סי' לב סקנ"ט אות יא) כתב שמטעם זה שאמרה התורה 'ענף עץ עבות', אם קנה ההדס רך כמו ירק, שלשיטת רש"י והראב"ד אינו יוצא בזה ידי חובת לולב כיון שאינו נחשב 'ענף עץ עבות', ולכן החלק שהוא רך כירק אינו מצטרף לשיעור ההדס. אך מאידך, דעת הגרש"ז איוערבאך (הליכו"ש סוכות פ"י סי"ב) שאפי' הדס שראשו רך, הריחו כשר למצוה למחדרין ללא חשש כלל. ומה שכתבה התורה 'ענף עץ עבות', ביאר הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג ארבעת המינים פ"ה הע' 35) שכוונת התורה ענף שבא מעץ והעץ הוא הקשה והבדים הם בין רכים ובין קשים. וגם בשו"ת קנין תורה (ח"ו סי' מה) כתב שנהוג עלמא להכשיר אלא שהדס כזה צריך יתר זהירות שלא יהיה נקטם ראשו ע"י המשמוש וכן שלא יהיה יבש. אמנם גם לדברי האגלי טל, אם יש שיעור הדס תלתא בחד קינא (משולש) במה שכבר הוקשה ואין צריך לצרף את החלק העליון הרך, כשר הוא, דלא גרע מנקטם ראשו ועלתה בו תמרה דכשר כמבוי באגלי טל שם.

⁹ ובאמרי מאיר שם הביא כן גם בשם הג'ר נתן קופשיץ שנקי עדיף, אמנם אמר שאם הגידול ממש לא יפה יש להעדיף האתרוג שגידולו יפה.

¹⁰ והמח' המפורסמת היא בין הגר"ש אלישיב להגרש"ז איוערבאך (כמו שכבר ציין באמרי מאיר שם) שלדעת הגר"ש"א (ס' הערות עמ"ס סוכה לה: ד"ה נטלה בוכנתו) דוקא אם הפיטום נפל בעוד האתרוג קטן ולא הגיע לגמר פרי, כגון שגדל שליש ואין לו עדיין שיעור הצריך לאתרוג, הרי זה נחשב כלא היה לו פיטום מעולם וכשר, אבל אם נפל הפיטום לאחר מכן פסול מטעם חסר, ולכן הורה באתרוגים שלנו שצריך לזהר לקחת אתרוג עם פיטום [או עכ"פ מקצת פיטום (אשרי האיש ח"ג פל"א סי"א)], משום שיש לחוש שהיה לו פיטום ונפל בעודו מחובר. [והוסיף הגר"ש"א (אשרי האיש שם סי"ד), שאם קשה להשיג אתרוג עם פיטום וגם שיהיה נקי, ביום הראשון (שאתרוג חסר פסול בו) עדיף לקחת אתרוג עם פיטום אף שיש עליו בלעטלאך מאשר לקחת אתרוג נקי בלי פיטום, ובשאר הימים עדיף אתרוג יותר מהודר ונקי אפי' שאין לו פיטום]. וכ"פ הג'ר מאיר ברנדסדורפר (שו"ת קנה בושם ח"ב סי' כח), אלא שהוסיף, שרק אם לא היה לו דד מעולם כשר, אבל אם היה לו ונפל אף בעודו קטן הרי זה פסול. וגם בס' פניני רבי יחזקאל סי' מא הובא מהגר"י אברמסקי זצ"ל שהחמיר בזה, ושהסכים לדבריו הגר"י מבריסק זי"ע. ולעומת זאת דעת הגרש"ז"א (הליכו"ש סוכות פ"י סי"ח וס' כשרות ד' מינים עמ' כז) שיש לחלק שרק אם נפל מחמת מכה שקיבל פרי האתרוג נפסל האתרוג, אך אם התייבש ונפל מכח תכונתו הטבעית של אותו זן הרי הוא כשר כיון שכך היא דרך גדילתו. [וכיון שברוב האתרוגים הפיטום נופל בשעת הגידול, אמר הגרש"ז"א (מעדני שלמה עמ' צה) שלכן יש מהדרין לקחת דוקא אתרוג שאין לו פיטום, כי באתרוג

דיני ומנהגי ליל הושענא רבה

שמחת בית השואבה

א. חסידים ואנשי מעשה עושים לזכר שמחת בית השואבה להיות נעורים בלילות של חוה"מ ולהרבות בזמירות ושבחים ומרבים נרות בסוכה²⁰, ונוהגים לומר מזמורי תהילים ושיר השירים²¹, ומנהג האר"י לומר ט"ו שיר המעלות שבתהילים²², ומזמורים מפיוטי ר"ה ויוה"כ וחרוזי ידיד נפש, ומזמורים ומרקדים אשרי מי שלא חטא ומי שחטא ישוב וימחול לו ואשרינו מה טוב חלקנו²³, וכל המונע עצמו משמחת בית השואבה הוא שוטה וראוי לעונש²⁴. אמנם י"א²⁵ שמה שנוהגים בהרבה בתי כנסיות, לאחר מעריב בחוה"מ סוכות לעשות שמחת השואבה ואומרים שיר המעלות ורוקדים אין הוא חיוב להשאר, וכל אחד יעשה בו כרצונו ואין בו משום ביטול תורה.

עשיית סוכה לבני הישיבה

ב. בני הישיבות הבאים מחוץ לעיר "לשמחת בית השואבה" המתקיימת בישיבתם ונמשכת השמחה עד שעה מאוחרת בלילה מא"א להם לשוב כבר לביתם, חייבים הם לחפש סוכה בשביל ללון, ואין להם לישון בחדריהם כפי שעושים רבים, ועל כן ראוי שכל ישיבה תבנה סוכה גדולה לבני הישיבה²⁶.

המנהג לקרא "משנה תורה" בליל הושע"ר

ג. נתפשט המנהג בליל הושענא רבא לקרא 'משנה תורה' מתוך ספר תורה²⁷, וקוראים דוקא במשנה תורה מאלה הדברים עד "לעניי כל ישראל" ולא בשאר חלקי התורה מפני ששם עיקר אהבת ה' ויראתו²⁸, והיינו לפי שהעניין להיות ער בליל הזה, הוא כדי לשוב בתשובה שלימה כדי שיצא זכאי בחותם הדין, ועל כן יש לקרא דוקא ספר משנה תורה, דבקריאתו יגיע לידי תשובה שלימה כי שם כתוב עיקר אהבת ה' ויראתו²⁹,

---

עם פיטם יש חשש מורכב, מאחר שהסוחרים עושים כל מיני תחבולות להרכיבם כדי שלא יפול הפיטם]. וכ"ה באורחות רבנו (ח"ב עמ' עד) בשם החזו"א והסטייפלר, וכ"כ הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"א סי' קעז) ללמד זכות על המקילים, שגם באופן זה נחשב כאילו לא היה לו דד מעולם, משום שסיבת נפילת הפיטם היא מכח תכונתו הטבעית שמתייבש ונופל, והרי הוא כשאר קליפות הגדלות בתחילת יצירת הפרי ואח"כ נופלות שאינן חלק מגוף הפרי, ולכן נחשב שזו דרך גדילתו ונידון לענין זה כאילו לא היה לו דד מעולם, וכ"ד הגר"ר צבי ובר (בנתיבות ההלכה חלק מא עמ' 401), וכ"פ בחזו"ע (עמ' רסה), ובס' ארבעת המינים למהדרין (עמ' קמד). ועיי' עוד שיטות ופרטי דינים בזה בס' כשרות ארבעת המינים (עמ' כז, כח), ובפס"ת (סי' תרמח הע' 16), ובמעדני שלמה (עמ' צו), ומה שהאריך בזה הגרמ"מ קארפ (הל' חג בחג סוכה פ"ד סכ"ג) ואכמ"ל.

²⁰ משנ"ב (סי' תרסא סק"ב).

²¹ יסוד ושורש העבודה (שער האיתון פי"ד) ומשמרת שלום (סי' מה).

²² ספר עיר הקודש והמקדש (ח"ג פכ"ה ס"ח אות ט') להגרי"מ טיקוצינסקי, והסטייפלר (אורחות רבנו ח"ב עמ' רל) המתין להתחיל לאומרם רק כשהיה מנין.

²³ יסוד ושורש העבודה (שם) ובכור"י (סי' תרסא סק"ג), וראה בסידור אזור אליהו (עמ' שסח) מה עוד נהג הגר"א לומר בשמחת בית השואבה.

²⁴ היעב"ץ (סידור בית יעקב ליעב"ץ עמ' שנה דיני יום שני. אות ד').

²⁵ הגר"ח קנייבסקי (דולה ומשקה עמ' רכו).

²⁶ סי' תורת הישיבה (פי"א סג) בשם הגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה סוכות פ"ט הע' 133), וכן דעת הגרי"ש אלישיב (אשרי האיש פכ"ו סל"ב).

²⁷ משמרת השלום (סי' מה בהגהה) ונמוק"י או"ח (סי' תרסט).

²⁸ ערוה"ש (סי' תרסד סי"א).

²⁹ כן ביאר בדבריו בספר הניעור כל הלילה (מהדורת תשס"ו הע' 54).

והמנהג יסודותיו בהררי קודש ואין לערער אחר המנהג³⁰. וי"א³¹ שיכולים לקרא בלא לברך משום שקריאה זו אין חיוב לקוראה בציבור, והקוראה נחשב כלומד בציבור שיוצא בברכת התורה שבירך בבוקר. וי"א³² שאסור לקרא בתורה בציבור בלא ברכה, וכן אסור לקרא בברכה ביום שלא תקנו בו קריאת התורה, וכיון שאין מברכים על קריאה זו אין לקוראה. ולכן דעת הפוסקים³³ שאלו שאין להם קבלה מרבתיים, יש להורות להם, שאין להוציא ס"ת לקרוא ספר דברים בהושענא רבה, ולכן גם אין להצטרף למנין שקוראים מתוך ס"ת³⁴.

המנהג להיות ער בליל הושע"ר

ד. בליל הושענא רבה נוהגים בני ישראל להיות ערים כל הלילה ולעסוק בתורה עד עלוה"ש³⁵. והמדקדקים נוהגים לטבול עצמן קודם עלוה"ש כמו בערב יוה"כ³⁶, אמנם טוב יותר לטבול מבערב כדי ללמוד כל הלילה בקדושה³⁷. ואם מחמת שיהיה ער כל הלילה לא יוכל להתפלל למחרת שחרית כראוי כגון שבשעת התפילה יתנמנם או שיתפלל בלא כוונה, יותר טוב שלא יהיה ער כל הלילה אלא יישן חלק מהלילה כפי הזמן שצריך בשביל שיוכל להתפלל כראוי³⁸.

מקום הלימוד

ה. אם אפשר לקבוע לימודם בתוך הסוכה מה טוב חלקם ומה נעים גורלם, כי שרפים עומדים ממעל לו שבעה אושפזין עילאין קדישין המלווין את דוד מלכא משיחא כי מדתו בז' ושם יאכל לחמה של תורה, והמה יעמדו למליצי יושר על בניהם לפני אבינו שבשמים להיות נחתמים לחיים ולשלום ולישועה ולנחמה וכו' והלימוד שם מעוררת הרחמים דילה לכפר כל פשע ולבטל כל גזירות רעות, וכן נהגו רבים מחסידים הראשונים³⁹.

³⁰ שו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' פד אות ב').

³¹ ניוק"י או"ח (סי' תרסט) שו"ת מנחת יצחק (שם) והגר"ש וואזנר (ארבעת המינים כהלכתם פ"ח הע' 21).

³² שו"ת משיב דבר (ח"א סי' טז), וכן דעת הגר"ש אלישיב (ארבעת המינים כהלכתם שם הע' 22 ואשרי האיש פכ" ס"ט).

³³ הגר"ש אלישיב (אשרי האיש שם).

³⁴ הגר"ר יצחק זילברשטיין (ארבעת המינים כהלכתם שם סט"ז) בשם הגר"ש אלישיב (ארבעת המינים כהלכתם ואשרי האיש שם), וכן דעת הגר"ח קנייבסקי (ארבעת המינים כהלכתם ואשרי האיש שם).

³⁵ מג"א (סי' תרסד סק"א) א"ר (סי' תרסד סק"ב), ומ"ב (סי' תרסד סק"א) בשם השיבולי הלקט (סי' שעא), וכ"כ הזה"ח (סי' יום הושע"ר סי"א), חיי"א (כלל קנ"ב), קיצוש"ע (סי' קל"ח סי"א), ערוה"ש (סי' תרסד סי"א), היעב"ץ (סדר הושע"ר הלכה יד), ס' נוהג כצאן יוסף (עמ' רצז או תכא), סדר היום (סדר יום כיפור), השל"ה (מסכת סוכה), יסוד ושורש העבודה (שער יא פט"ו), ומה שבימינו יש נוהגים להיות ערים רק עד חצות הלילה ולא כל הלילה ע"י בספר הנעור כל הלילה (הע' 51) שביאר הטעם לזה, והמדקדקים נוהגים לטבול עצמן קודם עלוה"ש כמו בערב יוה"כ.

³⁶ רמ"א (סי' תרסד סי"א).

³⁷ משנ"ב (סי' תרסד סק"ח).

³⁸ פלא יועץ (ערך שינה), בן איש חי (שנה א' פי' וזאת הברכה ס"ד), וכן משמע מהחיד"א (בספרו לב דוד פל"ב) ומהיסוד ושורש העבודה (שער האיתון פט"ו).

³⁹ חמדת ימים (ח"ג פ"ו).

סדר הלימוד

ו. בחצי הראשון של הלילה יקרא ספר משנה תורה⁴⁰, ואם סיים קריאתו קודם חצות הלילה יעסוק בתורה או בספרי קבלה⁴¹, ולא בדבר אחר⁴², ומנהג חסידים הראשונים ללמוד בזוהר פרשת האזינו באידרא זוטא⁴³, ואם יש עוד זמן עד חצות יקרא גם במדרש וזאת הברכה⁴⁴, ויש שכתבו⁴⁵ ללמוד בהלי' תשובה להרמב"ם, ובחצי השני של הלילה יקרא כל ספר תהילים⁴⁶, ואחרי כל ספר יאמר ה"יהי רצון" שלו⁴⁷, ואחר סיום כל התהילים ירבה בסליחות ובתחנונים עד הבוקר⁴⁸, אכן, אם רוצה יכול ללמד כל הלילה לפי מה שחפץ⁴⁹, ודיעבד כמר עביד⁵⁰. וכל זה בלבד שלא יפסיק בתוך הלימוד בשום שיחה או דברים בטלים, ואם לא ידעו להזהר, מוטב שישכבו על מיטתם בבתיהם ואל יוסיפו לחטא בלילה הזאת⁵¹. וכן יזהר שלא להפסיק בשיחת דקלים ומעלה עשן, כי אז יעשן אף וכו'. ואם בעל נפש אתה, תמנעט באכילה ושתיה⁵².

יום הושענא רבה

ז. האריכו הפוסקים וספרי הקבלה לכתוב ולבאר את מהות היום הקדוש הזה של הושע"ר⁵³, ועל כן העתיק קצת מן האחרונים כ"א בלשונו. בספר **חמדת הימים** כתב⁵⁴ וז"ל: "וכאור הבוקר ילבש בגדים לבנים וכו' וישכים לביהכנ"ס ויזהר מאוד שלא להפסיק אחר סדר הלימוד בדברים רק יחבר אל הלימוד תיכף ומיד השכמת ביהכנ"ס, ולא יסיח דעתו מקדושת היום כי נורא מאוד, ומכ"ש שלא לישון באשמורת הבוקר אחר

⁴⁰ **שבולי הלקט** (סי' שעא), **שו"ע האריז"ל** (סוד הצלם בליל הושע"ר ס"ג), **חמדת ימים** (שם), **ערוה"ש** (סי' תרסד ס"א), **ליקוט מהרי"ח** (סדר חג הסוכות ד"ה הושע"ר), **וכה"ח** (סי' תרסד סק"ג).

⁴¹ **חמדת ימים** (שם).

⁴² **שו"ע האריז"ל וכה"ח** (שם).

⁴³ **חמדת ימים** (שם).

⁴⁴ **כף החיים** (סי' תרסד סק"ד).

⁴⁵ **הגר"ח פלאגי** (מועד לכל חי סי' כד ס"י).

⁴⁶ **חמדת ימים** (שם), **כה"ח** (סי' תרסד סק"ג), **ערוה"ש** (סי' תרסד ס"א), **וליקוטי מהרי"ח** (סדר חג הסוכות שם), **סדר היום** (סדר הושע"ר). ועיי' בסי' טעמי המנהגים (עמ' שנו).

⁴⁷ **חמדת ימים** (שם).

⁴⁸ **סדר היום** (סדר הושע"ר), ועיי' שכתב שאפי' מי שאינו עומד כל הלילה קם באשמורת הבוקר לומר סליחות עם הציבור כל מקום לפי מנהגו. וראה **בשע"ת** (סי' תרסד סק"א) שכתב שמשימים לביהכנ"ס והוא אחד מה' השכמות, ר"ה, יוה"כ, והושע"ר, פורים וט"ב.

⁴⁹ הוראת **הגר"צ ובר** (סי' הניעור כל הלילה-מהדורת תשס"ו הע' 59).

⁵⁰ הוראת **הגר"ח קנייבסקי** (סי' הניעור כל הלילה הע' 60).

⁵¹ **חמדת ימים** (שם).

⁵² **הגר"ח פלאגי** (מועד לכל חי סי' כד ס"ב). ובכלל צריך לזהר לא לעשן בביהכנ"ס ובביהמ"צ כמש"כ **בערוה"ש** (סי' קנה ס"ה) איסור גמור לעשן בביהכנ"ס ובביהמ"ד ואין לך קלות ראש גדול מזה. וכן **הגאון רבי אהרן קוטלר** (הובא בסי' המעלות בקונטרס מעלה עשן עמ' 22) עשה תקנה בשיבתו שלא יעשנו בביהמ"ד של הישיבה, וכתב בסי' המעלות בקונטרס מעלה עשן (מהדורת תשס"ז פ"ד עמ' 23) שכן נהוג בעוד מקומות, וכן ראוי לתקן בכל מקום תורה, כי היום מלבד הקלות ראש, מפריע ומזיק לאחרים, ויש גם סכנה גדולה וחילול השי"ת, ולכה"פ בביהמ"ד ע"י הגמ' וכד' יש לו להזהר, והוסיף, שודאי שצעירים שעוד לא התרגלו בעישון אין לתת ולהרשות לעשן בביהמ"ד.

⁵³ הספרים המדברים מזה ה"ה: **שיורי כנה"ג** (סי' תרסד ס"א), **ס' נוהג כצאן יוסף** (עמ' רצו אות כא), **ס' עשרה מאמרות** (ח"ד ח"ב פכ"ד), **שער הכוונות** (סוכות דרוש ו, ודף קב ע"ג), **וכה"ח** (סי' תרסד סק"ח, סק"ב, וסק"ה), **ילקוטי פ' תולדות** (הו"ד בסי' הניעור כל הלילה (הוצאת תשס"ו) הע' 52), **חמדת הימים** (ח"ג פ"ו), **יסוד ושוש העבודה** (שער יא פט"ו), **מועד לכל חי** (סי' כד ס"ב), **פרי עץ חיים** (שער כט ריש פ"ד), ועוד. ועיי' בסי' הנעור כל הלילה (הוצאת תשס"ו הע' 52) שהביא את דבריהם והקורא את הדברים בפנים יגיע להושע"ר בצורה אחרת לגמרי.

⁵⁴ ח"ג פ"ו.

גמר סדר לימודו כאשר עשו רבים מעמי הארץ, כי עיקר הכל לחבר לילה ביום כל הימים וכ"ש מק"ו ביום זה" עכ"ל. **וביסוד ושורש העבודה** כתב⁵⁵ וז"ל: "ויזהר האדם מאוד מהליכת בטילה ח"ו, וז"ל האריז"ל ואף ביום הושע"ר ירבה בתורה כי בו ביום מוסרין השטרי חובות של הגזר דין ביום הממונים להעניש" עכ"ל. וכ"כ⁵⁶ **החיד"א** וז"ל: "הכל הולך אחר החיתום, להתפלל תפילתו בזמנה ובכוונה שלימה וכו', ואחר התפילה יתן חלק ביום הנורא הזה לעסוק בתורה כי יום קודש הוא לאדונינו, ואחר אשר ינוח לישון מעט יתגבר כארי ללמד ולעשות צדקה כפי כוחו וישים אורחותיו ככל אשר תשיג ידו". עכ"ל. **והגר"ח פלאגי** כתב⁵⁷ וז"ל: "וגם ביום לא יתגרה בשינה כל כך, וילמד בתורה ויעשה צדקה שהם שני עמודים אשר כל בית ישראל נכון עליהם בגלות החלו הזה, וכתבו גורי האריז"ל כי מאד צריך לדקדק במעשיו ביום הזה, ובכך השתונן והתבונן ביום זה של הושענא רבה לילו כימו, הכון לקראת אלוקיך ישראל לעובדו בלב שלם בתורה ובמצוות בדקדוק עצום, ואוי ואבוי על מי ששוחק קלפים וכיוצא ביום הזה, דאין קץ לעונשו יתר על שאר הימים ר"ל" עכ"ל. **ובבן איש חי** כתב⁵⁸ וז"ל: "ואע"פ שנמסרו הפתקין יש עוד זמן להצלה עד יום שמיני עצרת, ולכן צריך להתעורר בתשובה גדולה בהושע"ר ויהיה ליבו חרד בתשובה כל היום כולו" עכ"ל. וע"ע בהערה 53.

זמן ההקפות בשמחת תורה

ח. בשמחת תורה נהגו להקיף עם ס"ת הבימה שבביהכ"ס כמו שמקיפים עם הלולב והכל משום שמחה⁵⁹. ובלייל שמחת תורה יש לערוך את ההקפות מיד לאחר התפילה ואין לדחותן לאחר הסעודה, כיון שאין לשנות מהמנהג ומצורת השמחה שנהגו בכל הדורות⁶⁰, וכמו"כ ביום שמחת תורה אין לדחות את ההקפות לאחר מוסף ואף שתפילת מוסף תדירה, משום שמסתבר שהשמחה בתורה צריכה להיות בשעה שרוצים לגמור לקרא בתורה⁶¹. אמנם מנהג ישיבת פוניבז' לערוך את ההקפות בין בלילה ובין ביום לאחר הסעודה וזאת מחמת האריכות שמאריכים בהקפות.

קידוש לפני קריאת התורה

ט. מה שיש שנהגו בשמחת תורה לקדש ולטעום אחר תפילת שחרית אע"פ שאוכלים פת הבאה בכיסנין יותר מכביצה מ"מ יש לצרף כסברא להיתר את דברי המ"ב (בהקדמה לסי' תרסט) שכשאוכלים בביהכ"ס מדכר אהדדי⁶². אמנם יש אוסרים⁶³ לאכול לפני קריאת התורה ע"פ דברי החת"ס (שו"ת חת"ס או"ח סי' סט) וכתב שבמקומות שהקילו בזה, הוא מטעמא דמקילין בקידוש ואכילה קודם תק"ש, דסמכי דבמקום דרבים הולכים לאכילה ע"מ לחזור, לא חיישינן דישכח. אמנם החת"ס לא נחית להא, משום דס"ל (ביו"ד סי' ז') דקודם תק"ש אסור באכילה. ומ"מ מידת חסידות איכא להחמיר אף בטעימה קודם קריה"ת^{63*}.

⁵⁵ שער י"א פט"ו.

⁵⁶ בספרו לב דוד (פלי"ב).

⁵⁷ מועד לכל חי (סי' כד סכ"ב).

⁵⁸ שנה א' פ' וזאת הברכה.

⁵⁹ **שולחן ערוך** (סי' תרסט ס"א).

⁶⁰ **הגר"ש"ז אויערבאך** (הליכות שלמה סוכות פי"ד הע' 34).

⁶¹ **הגר"מ פיינשטיין** (שו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' צט).

⁶² **הגר"ש"ז אויערבאך** (שש"כ פנ"ב הע' נב).

⁶³ כ"כ **הגר"מ גרוס** (קובץ פסקים ותשובות על חודש תשרי עמ' קסח).

^{63*} **שו"ת משנת יעב"ץ** (או"ח סי' כג).

עישון ביו"ט

י. הביאור הלכה (בסי' תקיא ד"ה אין עושין) הביא פלוגתא בפוסקים אם מותר לעשן ביו"ט וכתב שיש מהן שאוסרים⁶⁴ משום דהבערה זו אינה שווה בכל נפש כמו מגמר, וגם דמצוי בו כיבוי כשמדליק ע"י נייר או גחלת ומשליכם כדרכו בחול, והמתירים⁶⁵ ס"ל שמותר משום דעכשיו שהרבה רגילין בזה נעשה שווה בכל נפש, ורק שצריך לזהר מכבוי. אמנם בזמננו דעת רוב הפוסקים⁶⁶ שאף לשיטות המובאות בביה"ל שהתירו את העישון ביו"ט, מ"מ בזמננו אסור הדבר כי נתגלה ע"פ מחקרים מדעיים שהעישון מזיק לבריאות וגורם לכמה מחלות ר"ל, ולכן הרבה נמנעים מלעשן, וא"כ שוב אינו בגדר "שוה לכל נפש". אמנם יש שכתבו⁶⁷ טעם להתיר עישון ביו"ט אף בזמננו, מפני שהוא מסייע לעיכול האוכל ומועיל בכך לבריאות, ולמנוע כאבי ראש ולהשקיט העצבים, ולכן אף כי יש בו גם ענין של היזק, מ"מ הלא בהרבה רפואות כך הוא שמועיל לענין אחד ומזיק לענין אחר, ובריאות נחשבת דבר השווה לכל נפש, כיון שכל אנשי העולם עושים מעשים עבור בריאות גופם. ולפי"ז כתבו⁶⁸ שהדבר פשוט וברור שאין להתיר העישון ביו"ט אלא לאלו שיש להם צער או מיחוש גוף ע"י מניעת העישון ויש להם צורך גדול בעישון כצורך אול נפש, אבל אלו המעשנים בזמן הבטלה לצורך התעסקות גרידא, או אלו שרגילים לפנק עצמם מידי פעם בעישון סיגריה, להם אין שום היתר לעשן ביו"ט. אמנם יש שכתבו⁶⁹ שלפי הדעות המובאות בביה"ל שהתירו לעשן ביו"ט, אין הדבר אסור אף בזמננו, כיון שאף בזמננו נחשב העישון כדבר השווה לכל נפש, כיון שאנשים רבים בעולם מעשנים, ולפיכך קשה לאסור עישון ביו"ט. ויש שכתבו⁷⁰ שאף אם אין לאדם צורך גדול בכך, יש להקל מחמת שנהנה הנאה מועטת. אמנם⁷¹ בעל נפש ראוי שיחמיר בדבר. ואותם המעשנים ביו"ט צריכים להיזהר שלא יכשלו באיסור חילול יו"ט ועיין העי"ז⁷². ויש לציין שמלבד יו"ט גם בימות החול אסור לעשן כמש"כ רוב הפוסקים⁷³ שהמעשן מעל המותר עובר

⁶⁴ הכנה"ג (סי' תרח הגבי"י), המג"א (סי' תקיד סקב), הקרבן נתנאל (פ"ב דביצה סי' כב אות י'), החי"א (סי"ג), והחזו"א (דינים והנהגות פ"ח אות ה').

⁶⁵ דרכי נועם (סי' ט'), הו"ד בבה"ט סי' תקיד סק"א), שולחן עצי שיטים (סי' ג' ס"א), ברכ"י (סי' תקיא סק"ב), ובשע"ת (סי' תקיא סק"ו) הביא עוד עי"ש.

⁶⁶ הגר"ש אויערבאך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' י' וסי' כח אות ו'), הגר"ש אלישיב (אשרי האיש פג פ"ה, וקובץ תשובות ח"ב סי' לב), הגר"נ קרליץ (חוט שני יו"ט פ"י אות ב'), וכ"כ בשערים המצוינים בהלכה (סי' צח סק"ט), ובעיטור סופרים, בשו"ת יד סופר (סי' לג) ושולחן הטהור (סי' רי סק"ב), וגם מה שהובא בקובץ מבית לוי (ח"י"ב עמ' מז) בשם הגר"ש וואזנר להתיר העיר לי הגאון רבי ברוך בער שוב שהגר"ש וואזנר חזר בו בשו"ת שבה"ל (ח"י"א סי' קכט) לאסור. ועי' בס' המעלות בקונטרס מעלה עשן (מהדורת תשס"ז פ"ג עמ' 14) שהאריך בענין זה. ועי' מש"כ הגר"ר מנחם מנדל פוקס (בנתיבות ההלכה, יו"ט חלק לח עמ' 308) בענין עישון ביו"ט והאריך לבאר את זה באריכות גדולה מאוד. ובס' בנתיבות ההלכה (חלק לח עמ' 254) כתב בשם הגר"ש אלישיב (וכ"כ בס' אשרי האיש) וזהו לשונו: "כבר גילתי דעתי שבזמננו אין שום היתר לעשן ביו"ט והוא חשש איסור דאורייתא, ואף שבדורות הקודמים ראינו שהיו בעולם מעשנים, ואז שפיר דמי שאז נהגו להקל לסמוך אף ביו"ט ראשון הפוסקים המקילים, מ"מ כיום שכבר הוסכם טובא, והוחזק אצל העולם שהדבר מזיק לבריאות ומחנכים לכך ומרחיקים העישון מאוד מגיל חינוך, ונשארו המעשנים בגדר מיעוט, לפיכך יש לאסור העישון מדינא ביו"ט ראשון", עכ"ל. ועיין שם בדעתו לענין יו"ט שני.

⁶⁷ פנ"י (שבת לט ע"ב), כת"ס (שו"ת כתי"ס או"ח סי' סו), שד"ח (אס"ד מערכת יו"ט) וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"א סי' שטז) וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' סג).

⁶⁸ שד"ח (מע' יו"ט שם), הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות שם), וכ"כ בשמירת שבת כהלכתה (יו"ט פ"ג סי"ז).

⁶⁹ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' רמ ואו"ח ח"ה ס"ל ד, ויו"ד ח"ב סי' מט) הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון י"ח פ"כ תשובה ב').

⁷⁰ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון שם).

⁷¹ כ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ה סי' לד).

⁷² עי' בפסקי תשובות (סי' תקיא או תיא), ובס' המעלות בקונטרס מעלה עשן (מהדורת תשס"ז פ"ג עמ' 20) שכתבו את הדברים שצריך המעשן להיזהר ביו"ט.

⁷³ עי' בספר פאר תחת אפר, ובס' חיים בלי עישון. וכן בספר תורת הישיבה (פכ"ג סי"ג) שהביאו את הפוסקים האוסרים מדינא.

על איסור דאורייתא של "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ויש בזה עוד כמה איסורים ומכשולות הנולדים מזה⁷⁴, ויש פוסקים⁷⁵ הסוברים שעל כל סיגריה וסיגריה עוברים על איסור דאורייתא. וי"א⁷⁶ שאף שאין זה איסור מדינא, מ"מ "שומר נפשו ירחק מהם" מפני שמזיק לבריאות. ומה⁷⁷ שנתפשט בכמה ישובות שהחתנים מחלקים לחבריהם בני הישיבה סיגריות, יש למחות בידם על כך. עוד כתבו⁷⁸ שיש להזהר ולהזהיר גדולים וקטנים ובפרט המשגיחים בישיבות עליהם לפקוח את עיניהם על בני הישיבות. ואותם⁷⁹ ראשי ישיבות ות"ח שמרגילים בעישון ואם לא יעשנו יקשה עליהם הדבר מאד, אמרינן דאדרבה זוהי רפואתם בכך ומותר, אך להתחיל לעשן ודאי שאיסורא איכא.

⁷⁴ עיי' בקונטרס מעלה עשן על עישון וסכנתו והמכשולים הנולדים מהם שטרח לאסוף ולקבל את כל האיסורים והמכשולות הנולדים מכך עד שהמעשן עובר בכמה לאוים.

⁷⁵ כן פסקו בשו"ת ציץ אליעזר, ובשו"ת עמודי אור, ועיי' בס' תורת הישיבה שהביא עוד פוסקים בזה. ???

⁷⁶ כ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ חיו"ד ח"ב סי' מט).

⁷⁷ כ"כ בספר תורת הישיבה (עמ' שטו סי"ד הע' 22), שכן הוא דעת הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"י סי' רצה) שהמחלקים סיגריות לחבריהם עוברים משום "לפני עור לא תתן מכשול".

⁷⁸ הגר"ע יוסף (שו"ת יחו"ד ח"ה עמ' קפא בהערות, וכ"כ בהליכות עולם ח"א פ' ויקרא סי"ד).

⁷⁹ כ"כ הגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אנגואר) בשו"ת משנה הלכות (ח"ט סי' קסא). ומה שאומרים שבעל הקהילות יעקב היה מעשן כבר כתב בספר המעלות בקונטרס מעלה עשן (במהדורה החדשה תשס"ז עמ' 104) שהיה מן הראשונים שהוציא ספרים נגד העישון, וכתב ששוחח קצת עם זה עם בעל הקהילות יעקב, עוד כתב שם עובדה ששמע מאיש נאמן, שהחוברת "סיגריות והמכשולים הנולדים מהן" שהוציא בשנים הראשונות התגלגלה בביהמ"ד של ישיבה אחת שהיה נוהג בעל הקה"י להתפלל שם תפילת שחרית, וכנראה אחד כתב ע"ג החוברת הרי זו חוצפה גדולה לכתוב חוברת זו נגד העישון שהרי רבינו הסטייפלר מעשן. והגיע הדבר לידענו של בעל הקה"י וכנראה ראה זה ומאז הפסיק לעשן, שלא יתלה בי אחרים הנהגתם לעשן. והנה כבר גדולי ישראל מזמן החפץ חיים (ליקוטי אמרים פ"ג) כבר יצאו נגד זה בחריפות וכך כתב החפץ חיים וז"ל: "חלושי כח שממשיכים לעשן ויודעים שזה גורע מכוחותיהם יתנו ע"ז את הדין". ועיי' מש"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ יו"ד, שם, ובאו"ח ח"ד סי' יח), והגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"א סי' שטז) בגנות אלו המעשנים וכבר יצא פסק הלכה מפורשת ע"י גדולי הפוסקים שאיסור גמור להתחיל לעשן לבני הבחורות וכן פסקו הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"י סי' רצה), והגר"מ שטרנבוך. ומה שמביאים בשם הגר"מ פיינשטיין שמותר לעשן משום שומר פתאים ה', כבר פרך סברא זו בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' לט), וכן דחה זה בס' המעלות בקונטרס מעלה עשן (הגר"ש הומינר בעמ' לא שם) שדבר זה לא שייך לעניננו ועיי' שכתב במעלה עשן החדש דברים בענין להמנע מהעישון בשם מורו ורבו הגה"צ ר' שמואל הומינר שהוא מגדולי תלמידיו. ועיי' בס' פאר תחת אפר ובס' חיים בלי עישון שאספו להביא בשם הרבה פוסקים שאסרו את העישון מדינא.

ובענין מה שנפוץ בישיבות שעומדים בחוררים ומעשנים בחדר הפנימיות, או בבהימ"ד וכד', אם העשן מפריע לאחד הבחורים פסקו הגר"מ פיינשטיין (הו"ד בס' תורת הישיבה עמ' רעט הע' 18), הגר"מ שטרנבוך (שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' נט), הגר"ב אבא שאול (הו"ד בס' תורת הישיבה שם), והגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אנגואר) בשו"ת משנה הלכות (ח"ט סי' קסא), והגר"ר שמאי קהת הכהן גראס (דומ"ץ דק"ק בעלזא) בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' שלב), וכ"פ בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ו סי' לט), שיכול הבחור לעכב בעדם, וחובה על המעשנים להרחיק את עצמם. והביאם בס' תורת הישיבה (פכ"א סי') וכתב שכן חזינן מדברי השי"ע.

בירור הלכה בענין גדר מצות לילה הראשון דסוכות

מחזב"נ עמוד ההוראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א

(מתוך ספר בנתיבות ההלכה חלק מא עמ' 73)

בזה נ"מ לגזל פת ואכלה דאם המצוה היא מצוה אכילה ודאי לא יצאה במצה גזולה אבל אם המצוה היא הישיבה מה אכפ"ל מהי המצה [וכן מטו משמיה דהגר"ב זצ"ל], ובאמת שכן כי המנח"ח במצוה שכ"ה אות י"ב והוסיף לפסול אפי' פת של מעש"ש.

עוד אמרו נ"מ בזה במה שהביאו הנהגת הגר"ח מבריסק [הובא בהגדש"פ] שלא היה טובל הכזית הראשון בלפתן ומשום דאיתי טעם דרשות ומבטל טעם דמצוה, ופשוט שכ"ז דוקא אם המצוה תלויה באכילה דאז י"ל שהאכילה מתבטלת ע"י הדברים האחרים שמלפת בהם, אבל אם המצוה היא הישיבה מה איכפ"ל מה אוכל עם הפת. והנה בפסחים קח. איתא דרב ששת הוה יתיב בתעניתא כל מעלי יומא דפיסחא כיון שהיה איסטניס, ואי טעים מידי בצפרא באורתא לא מהני ליה מיכלא. והקשה הצ"ח דא"כ למה לא התענה רבי ששת בכל ערב סוכות שהרי בערב סוכות חייב לאכול פת מדאורי', ותירץ דרווחא לבסומי מישכח שכיח ובסוכות שיכול לאכול הכזית פת מתובל בתבלין ובמיני מתיקה לא הזיק לו אכילת הבוקר, אבל בכזית מצה שצריך לאכול כמות שהוא שהרי אסור לבטל טעם מצה בזה היה מזיק לו אכילת הבוקר, ומתבאר דלא חש לביטול טעם הפת כיון שאי"ז מהות המצוה אלא הישיבה.

ועוד נראה נ"מ לכפאוהו ואכל פת בסוכה, דבמצה קי"ל דיצא י"ח כיון שנהנה אולם בסוכות אי נימא שהמצוה היא הישיבה הא ע"ז לא שייך שכן נהנה.

וע"פ הנ"ל היה נראה דבזה נחלקו הרמ"א והגר"א בדין ירדו גשמים בלילה הראשון ע"פ המקובל להבין בדברי הגר"א שכ' דכשירדו

כתב השו"ע [סי' תרל"ט ס"ג] אכילה בסוכה בליל יו"ט הראשון, חובה אפי' אכל כזית פת יצא י"ח. והנה הא דאכילה בליל יו"ט ראשון היא מדאורי' מקורו בגמ' דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות, אולם נחלקו הראשונים אי סגי בכזית כמו בחג המצות או דבענין כביצה כיון שזהו שיעורו להתחייב בסוכה. וכתב הר"ן וז"ל י"א דכיון דגמרינן מחג המצות לגמרי גמרינן מיניה מה התם בכזית אף הכא בכזית, ואע"ג דבשאר ימות החג כזית עראי הוא ורשאי לאכול חוץ לסוכה, אפי"ה בלילה הראשון כיון שהכתוב קבעו חובה לאכול בסוכה עשאו אכילת קבע.

והנה בסעי' ה' כתב השו"ע, ירדו גשמים ה"ז נכנס לתוך הבית וכו', וכתב הרמ"א וכ"ז דוקא בשאר ימים או לילות של סוכות אבל לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדים, וכתב המ"ב דאף שהוא מצטער מחמת הגשם וכל מצטער פטור מסוכה ס"ל להרמ"א כדעת הפוסקים דסוברין דבלילה הראשונה אף מצטער חייב וטעמם כיון דגמרינן ט"ו ט"ו מחג המצות לגמרי גמרינן מה התם בכל גווני חייב אף בסוכות כן. וע"ז הביא המ"ב דעת הראשונים שחלקו ע"ז וס"ל דאין לחלק בין לילה הראשונה לשאר ימים. ובאמת שכן הכריע הגר"א וכ' דאין חייב לאכול גם בלילה הראשון ומשום שאין שם סוכה עליו כשירדו גשמים.

ובביאור מחלוקתם היה נראה ע"פ מה שמקובל בישיבות לחקור בגדר המצוה של לילה ראשון האם חיובו ממש כחג המצות שיש מצוה לאכול פת ורק נוסף שצריך לאכול בסוכה אבל מצות אכילה היא ולא שייך למצות הסוכה, או דהמצוה היא חובת ישיבה בסוכה וקיומה ע"י פת, ואמרו

גשמים אי"ז סוכה כלומר דאן בעינן מצות ישיבה בסוכה וכשירדו גשמים אין כאן סוכה דלא דירה היא כשיש בה גשמים. והיינו דוקא להגר"א שהמצוה היא ישיבה בסוכה וכה"ג לא מתקיים דינו. ומשום דאין חילוק בין לילה הראשון לשאר ימים וכשם שבכל הימים יש דין תשבו כעין תדורו גם בלילה הראשון בעינן הכי. אבל להרמ"א לא בעינן דליהוי כעין תדורו דשאני מצות לילה הראשון שהיא מצות אכילה בסוכה ולא איכפ"ל אם חסר בשם דירה.

והנה מקור דברי הגר"א הם מתשובות הרשב"א ושם לא נזכר כלל דבירדו גשמים לאו דירה היא ונראה דכונה אחרת יש בד' הגר"א.

ובהקדמ ל' הרמב"ם והשו"ע שכתבו כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה ושוב כתבו אוכלים ושותים וישנים בסוכה כל ז' בין ביום ובין בלילה, והפלא

מבואר מהו שכפלו את דבריהם באופן קיום מצות הסוכה. ונראה מכאן דב' הלכות איתנהו בסוכה, הראשון הוא שהאדם צריך לקבוע דירתו לחג הסוכות ולעשות את הסוכה כדירתו למשך השבעה ימים, וכיון שמבואר בהלכות עירובי חצרות שהאדם נמשך אחרי פיתו ודירתו במקום פיתא א"כ האופן שבו קובע את דירתו הוא ע"י אכילת הפת. וזהו שכתב הרמב"ם מתחילה כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושותה ודר בסוכה, והיינו ההלכה שצריך לפעול בסוכה שתהיה דירתו וזהו ע"י אכילה ושתיה [ודוק שבר"מ ושו"ע לא הזכירו ישן ומטייל חה לא שייך לדין של קביעות הדירה]. ואחרי שהסוכה היא דירתו הוסיפו להורות מה חיובו לעשות בסוכה.

ומבואר בזה דודאי המצוה של הלילה הראשון היא הישיבה בסוכה אלא שגדר המצוה בלילה הראשון שצריך לקבוע את הסוכה כדירתו וזה ע"י

האכילה, ויש להוכיח כן מדברי הריטב"א בסוכה שהביא דעת הראשונים שסוברים שבליילה הראשון צריך לישון בסוכה אף גשמים יורדים, ופשוט שאם המצוה היא אכילה, אין שייכות לשינה, אלא ענינו שבליילה הראשון שדינו לקבוע את דירתו צריך לעשות את עניני הדירה כולם להורות על קביעות מקומו. והדבר כמעט מפורש בראשונים דהנה תנן בדף מח גמר מלאכול לא יתיר סוכותו ופירש הר"ן דכיון דאמר רחמנא בסוכות תשנו שבעת ימים צריך שתהא לו דירה כל שבעה.

ולפ"ז נראה לבאר מחלוקת הרמ"א והגר"א לענין מצטער מחמת הגשמים בלילה הראשון דודאי לכו"ע המצוה היא הישיבה, אלא דהגר"א ס"ל דהיכא שהוא מצטער אי"ז אופן קביעות דירה ולא מחמת חסרון שיש בסוכה אלא בהנהגת האדם שאינו דר באופן זה וחסר בקביעות והצער סותר לדירתו. ולאו דוקא בירדו גשמים אלא בכל היכא שמצטער חסר בשם קביעות דירה כי א"א לקבוע דירתו באופן זה. והרמ"א ס"ל דאי"ז סתירה לקביעות דירתו, דאמנם מצטער פטור אבל סגי בזה בשביל לקבוע שם דירה.

והנה לשון הטור משאכל כזית דגן יצא אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה כביצה, שאני ליל הראשון שהוא חובה טפי ואפי' לא בעי למיכל אלא כזית אסור לאכלו חוצה לה. והנה זה פשוט שמותר לאכול כזית חוץ לסוכה גם בלילה הראשון אחר שכבר יצא ידי חובתו, אלא שחובה לאכול כזית א' בסוכה וא"כ מהו האיסור שנקט הטור ולהנ"ל יתכן כוונתו שכשאוכל כזית חוץ לסוכה ה"ז סותר קביעות חרתו המוטלת עליו ללילה זה.

והנה בגמ' סוכה מה: נחלקו אם מברכין על כל ישיבה וישיבה או דסגי בישיבה הראשונה, ולהנ"ל יתפרש באופן זה דלמ"ד שמברכין בפעם הראשונה ה"ט דמתחילה קבע את דירתו וכל אכילתו במשך השבעה ימים בתר קביעות הראשונה אזיל. ולדעת שא"ר מאחר שקבע מתחילה את דירתו, בכל פעם שבא ה"ז מקיים הקביעות.

ח. נחלקו האחרונים לענין זמן הדלקת נרות של יו"ט י"א¹ שמדליקין בערב יו"ט, ויש² נוהגין להדליק בליל יו"ט, ויש³ שתלו זאת במח' ראשונים.

זמן הברכה על הדה"נ- ולגבי בחור ישיבה:

ט. אע"פ שנחלקו הפוסקים אם ביו"ט מברכים על הדה"נ אחרי ההדלקה וכמו בשבת משום לא פלוג⁴, או שמברכים לפני ההדלקה כדי שיהיה עובר לעשייתן שהרי ביו"ט מותר להעביר אש⁵, מ"מ הנוהגים להדליק בלילה יש שכתבו⁶ שבכה"ג בודאי תברך לפני ההדלקה, כיון שאין לומר בזה 'לא פלוג' משום החשש שמא יעשו כן גם בשבת, שהרי ההבדל בין שבת ליו"ט ניכר בעצם הדבר שמדליקה בלילה כשכבר יו"ט ולא מבעו"י. אבל כ"ז לגבי אשה שמקבלת יו"ט בהדלקתה⁷, נוכ"ש אם מברכת שהחיינו שמקבלת

¹ כ"כ בנו של הפרישה בשם אמו המשכלת בהקדמתו לטור (בסוף ההקדמה לטור יו"ד) שיש להדליק נרות יו"ט מבעו"י ולא להמתין עד הלילה וצווחה אמו על הנוהגים להדליק בלילה שמנהג זה נבע מחמת ליל יו"ט שני של גלויות שאסור להכין מיו"ט ראשון לשני של גלויות לפיכך מדליקין בלילה, אבל מה שנמשך מזה שאין מדליקין בערב יו"ט ראשון מבעו"י זה אינו נכון ויותר טוב מדינא להדליק הנרות ג"כ קודם תפילת ערבית ולקבל יו"ט בהדלקתן כמו שעושין לכבוד שבת, ועוד שכיון שהבערה ביו"ט היא מלאכה, עדיף לעשותה בחול ולא ביו"ט עצמו. וכן פסקו בבאר היטב (סי' תקג סק"ד) בשם השל"ה הק', ובמטה אפרים (סי' תרכה סל"ג ובאלף למטה שם סקנ"ח) נימוקי או"ח (סי' תקיד), ושכן היה נוהג אביו בעל הדרכי תשובה, וכן מבואר בפמ"ג (סי' ר"ס משב"ז סק"ג), וכ"פ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה א') הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' סט בצד הגיליון) והגר"מ שטרנבוך כתב (ליקוטי תשובות והנהגות על שביעית עמ' כט אות א'), שכן ראוי לנהוג למעשה, וכ"פ הגר"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) והגר"ר מאיר ברנדסדורפר (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 266 ו-269), וכן נהגו בבית חזו"א (אורחות רבינו ח"ב עמ' ק'), וכן דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני הדה"נ פ"ו אות א' סק"ב והע"י) מכיון שצריך להדליק נרות יו"ט יחד עם אור החשמל מבעו"י ולברך על שניהם ולכן הורה שאפי' מי שנוהג להדליק בלילה ישנה את מנהגו, וידליק מבעו"י, ואינו צריך התרת נדרים. וכן פסק הגר"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 25) מהאי טעמא.

² כ"כ בישועות יעקב (סי' רס"ג סק"ב), וכמה טעמים נאמרו למנהג זה. א. כפי שכתב בן הפרישה בשם אמו שזה משום שבחז"ל בליל יו"ט שני הכרח הוא להדליק בלילה שהרי אסור להכין מיו"ט לחבירו, ולכן נהגו הנשים כן גם בליל יו"ט ראשון כדי שלא יטעו להדליק ביו"ט שני מבעו"י, וכ"כ הטעם במשנת יעב"ץ להגר"ר בצלאל זיולטי (סי' לד). ב. במנחת שמואל (סי' לו) וסי' יהושע (פ"ח סי' יט) והגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קטז) כתבו הטעם שמדליקים בלילה סמוך לסעודה כדי לציין שעיקר הדלקת הנר הוא משום סעודה. ג. במטה אפרים (סי' תרכה באלף למטה סקנ"א) ביאר טעם המנהג, שכיון שבלייל טבילה צריכה להדליק בלילה, לכן השוו מדותיהם (שלא יהיה נרגש בליל הטבילה) להדליק בכל יו"ט בלילה, ועיי"ש מה שביאר למה אין בזה איסור מלאכה. ועיי"ש בס' באר חנוך (פ"ח הע' 16) שכתב עוד הרבה טעמים למנהג ההדלקה בליל יו"ט.

³ כ"כ במשנת יעב"ץ להגר"ר בצלאל זיולטי (סי' לד) שבענין שני מנהגים אלו יש מחלוקת ראשונים בין שי' הבעל המאור (שבת דף י' ע"ב מדפי הרי"ף) והמאירי (שבת כג ע"א) דס"ל שידליקו בלילה לבין הרמב"ם (הל' שבת פ"ל ה"ה) דס"ל שידליקו מבעו"י. ועיי"ש מה שביאר הגר"נ קרליץ (חוט השני יו"ט פ"א סק"א) בדברי המאירי.

⁴ כן ס"ל למג"א (סי' רסג סק"ב) ולשו"ע הרב (סי' רסג ס"ח) שיש לברך אחרי ההדלקה משום לא פלוג ועל טענת בן הפרישה (בסוף הקדמת בן הפרישה לטור יו"ד) בשם אמו כתב שאין חכמה לאשה אלא בפלך, אך עיי' בחי"א (כלל ה' ס"א) שכתב איפכא שהנשים המברכות אחר ההדלקה עליהם נאמר אין חכמה לאשה אלא בפלך.

⁵ גם זה כטענת אשר חבר של הפרישה (בהקדמתו לטור יו"ד) שביו"ט לא שייך הטעם לברך אחר ההדלקה כבשבת, דבשבת שאסור להדליק לפיכך מברכין רק אחר ההדלקה שאל"כ לא יוכלו להדליק שמקבלין שבת בברכה, אבל ביו"ט שמותר להעביר אש א"כ יברכו קודם ההדלקה כעיקר הדין שהברכה עובר לעשייתן. וכן פסק המ"ב (סי' רסג סק"ה) והביא בשעה"צ (סי' רסג סק"ה) כן בשם הדגול מרבבה (על הש"ע סי' רסג ס"ה והובא בשעה"צ ובשע"ת), רע"א (בגליונו על הש"ע סי' רסג ס"ה והובא בשעה"צ ובשע"ת), שע"ת (סי' רסג סק"י) וחי"א (כלל ה' ס"א). וכ"פ בנשמת אברהם (על החי"א), בערוה"ש, בחיד"א (במחזיק ברכה הובא בשע"ת סי' רסג סק"י), ובבן איש חי (פ' נח אות י'), וכ"פ הגר"מ שטרנבוך (ליקוטי תשובות והנהגות על שבועות עמ' נ' אות ד').

⁶ כ"כ המטה אפרים (סי' תרכה פל"ג באלף למטה סק"ט).

⁷ הנה לגבי שבת פשיטא שמקבלת שבת בהדלקתה אך לענין יו"ט הסתפק הבה"ל (סי' תקכ"ז ס"א ד"ה ספק) אם מקבלת יו"ט בהדלקתה כמו בשבת או שכיון שביו"ט אין הכל מדליקין בבת אפסר דלא נהגו להקל בזה ומסיק שלכתחילה בודאי יש להזהר לעשות הערוב קודם שתדליק הנרות כדי שתקבל יו"ט בהדלקתה אך לא הכריע למעשה. (ובזה אני תמה על מה שכתב בס' יו"ט כחלכתו (עמ' תקנ"ד סוף הע' 16) שלביה"ל פשיטא ליה שגם ביו"ט מקבלת האשה יו"ט בהדלקת נרות דהא בביה"ל לא הכריע למעשה ואיך כתב שפשיטא ליה). ובמטה אפרים (סי' תרכה סל"ג) משמע שחל קבלת יו"ט בהדה"נ כבשבת. ולמעשה אמר לי הגאון ר' ברוך בער שוב שמדברי הפוסקים שכתבו לברך קודם ההדלקה משום שאפשר להעביר אש ביו"ט מוכח שמקבלת יו"ט בהדלקתה ולכן הוצרכו לומר שמותר להעביר אש ביו"ט דבלא זה משמע שאסור לעשות מלאכה אחר ההדלקה מכיון שמקבלת יו"ט בהדלקתה.

יו"ט ואף תנאי לא תועיל לה⁸, אבל איש המדליק, [וכמו"כ בחור ישיבה שמדינא חייב להדליק נרות⁹], כיון שאינו מקבל יו"ט בהדלקתו¹⁰, ודאי שיברך קודם הדלקתו¹¹. וכשמדליק אולי צריך להדליק משמאל לימין מדין כל פינות שאתה פונה יהיו לימין וכדמצינו לענין נר חנוכה⁵⁶.

ברכת שהחיינו בהדה"נ:

י. אע"פ שנחלקו הפוסקים אם נשים מברכות שהחיינו בהדלקת נרות יו"ט דיי"א¹² שמברכות, ויי"א¹³ שלא מברכות, [ומי שאין לו מנהג ברור יש פוסקים⁵⁸ שהורו להורות לה לברך כמנהג ישראל], מ"מ איש המדליק וה"ה בחור ישיבה לא יברך שהחיינו בהדלקתו דיוצא בשהחיינו שמברכים בקידוש¹⁴. ואשה שברכה שהחיינו בהדה"נ (וה"ה איש או בחור שבירכו בטעות שהחיינו בהדה"נ¹⁵) אע"פ שנחלקו הפוסקים אם מותר לענות אמן אחר ברכת שהחיינו של המקדש משום חשש הפסק בין ברכת הגפן

⁸ כ"כ באורחות חיים (סי' רסג סק"ו), ובכה"ח (סי' תקיד ס"ק קיב), וכן בשו"ת פרי יצחק (ח"ב סי' ט' ד"ה אולם בנידן וד"ה עכ"פ מכל), וכן בעל התערוות תשובה בתשובתו המובא בשו"ת זכר שמחה (סי' ל"ד), וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' יט) בשם עוד פוסקים, וכן פסק הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה ב').

⁹ מה שכתבנו שבחורי ישיבה חייבים מדינא בהדלקת נרות ע"י מה שכתבנו בזה בסוף הקונטרס באריכות.

¹⁰ ואף לפי ה"ט (הובא בשעה"צ סי' תרעט סק"ב) שאיש מקבל שבת בהדלקת נרות שבת, לא מיבעיא שהמ"ב הכריע בשני מקומות (בסי' רסג סקמ"ב וסי' תרעט סק"א) כהפוסקים שחולקים על ה"ט וסוברים שאינו מקבל שבת בהדלקתו אלא גם דברי ה"ט אמורים לגבי שבת אך לגבי יו"ט יש מקום לומר שאף לדברי ה"ט אין איש מקבל יו"ט בהדלקתו שהרי אף לגבי אשה הסתפק הבה"ל שמא אינה מקבלת יו"ט בהדלקתה וצ"ע.

¹¹ ואף שכתב הבה"ל בה"ל שבת (סי' רסג ס"ה ד"ה אחר) שמשמע מדה"ח שאיש המדליק נרות שבת יברך אח"כ משום לא פלוג וכהמ"א, מ"מ לא מיבעיא שהבה"ל מסיים לדינא בשם רע"א וחיי"א שאף איש יברך קודם ההדלקה אלא אף ביו"ט שבא"ה יש מחלוקת הפוסקים אם אשה תברך לפני או אחרי פשוט שבאיש המדליק שיש לו לברך ואח"כ להדליק, וכ"כ בפסקי תשובות (סי' תקיד הע' 96).

⁵⁶ תשובת מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א לידדי הגאון רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א בספרו קונטרס גם אני אודך (ח"ג תשובה עב).

¹² בשו"ת פרי יצחק (ח"ב סי' ט' ד"ה אולם בנידן וד"ה עכ"פ מכל) ובערוה"ש (סי' תקיד ס"ו) מבואר שהמנהג שנשים מברכות שהחיינו בהדלקת הנרות, וכ"כ הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד סי' קא אות א') שהיה המנהג במשך כמה מאות שנים, ושכן מנהגו היום, וכ"כ בשו"ת תשובה מאהבה (הובא בפסקי תשובות סי' תקיד הע' 102) בשם הקרבן נתנאל שיש להניח מנהגו, וכן בשו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' יג) מאריך שלא רק שאין למחות בנשים המברכות ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות ביו"ט, אלא אדרבה יש לחזקן ולזרזן במעוזם במנהג קדוש זה המקובל מדור דור והנוסד עליהם שמחה וקדושת יו"ט, וכן הורה הקה"י (אורחות רבנו ח"ב עמ' ק') לנשים במשפחתו לברך (ורק כשהדליק בעצמו לאחר שהתאלמן לא ברך, כיון שהתעתד לברך שהחיינו בקידוש).

¹³ כן מבואר באור זרוע (הל' ער"ש סוד"ה תנן פ"ב במה מדליקין), וכ"כ המט"א (סי' תרכה סל"ג באלף המגן סק"נ) והמ"ב (סי' רסג סקכג) שאין נשים צריכות לברך, אלא שבמקום שנהגו לברך אין למחות במברכות, וכן בלקט יושר (הובא בפסקי תשובות סי' תקי"ד בע' 101) לתלמיד התרה"ד בשם רבו כתב דאין לנשים לברך שהחיינו אלא בקידוש, וכן מסיק בכה"ח (סי' רסג סקמ"א) בשם כמה אחרונים, וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קיז) בשם הגר"י מבריסק שהורה שלא יברכו הנשים שהחיינו, כיון שברכה זו נתקנה לכתחילה לאומרה על היין, ובפרט אם מדליקה נרות מבעו"י שאין לה לברך, כיון שברכה זו לא תפטור את מצוות היום, שהרי אין לקיימן בזמן תוספת יו"ט אלא ביו"ט עצמו, וכ"פ בשאילת יעב"ץ (ח"א סי' קז) ותמה על המנהג למה לא להסמיכו לקידוש כמו בברכת שהחיינו על הסוכה, אך כתב שאין למחות בידיהם כי חשש ברכה לבטלה ליכא, שהרי אפשר לומר זמן אפי' בשוק כדאיתא בעירובין (מ:).

⁵⁸ כן הורה הגר"י אלשיך, והג"ר מנשה קליין (גאב"ד אונגוואר) כמובא בס' בנתיבות ההלכה (חלק לח עמ' 246 ו- 267).

¹⁴ כ"כ במטה אפרים (סי' תקצט ס"א) ובשו"ת יגל יעקב (סי' לט).

¹⁵ ע"י בפסקי תשובות (סי' תקיד הע' 106) מש"כ לגבי זה.

לשתיה די"א¹⁶ שמותר וי"א¹⁷ שאסור, מ"מ בשבועות יש שכתבו¹⁸ שודאי שלא לענות אמן משום שרק בפסח וסוכות שצריך לברך שהחיינו גם על מצוות הלילה יכולות הן לענות אמן על ברכת שהחיינו שבקידוש, כיון שבשעת הדלקתן אינן מברכות שהחיינו אלא על היו"ט, ואילו בשעת הקידוש יוצאות הן בברכת שהחיינו על המצוות המיוחדות ללילה, אך בשבועות שבו אין מצוות מיוחדות לילה, וברכת שהחיינו שבקידוש אינה נאמרת אלא על היו"ט, אין לנשים לענות אמן. **ולענין זמן ברכת שהחיינו** נחלקו הפוסקים י"א¹⁹ שיברכו לפני ההדלקה אחרי הברכה על ההדלקה ואין זה הפסק, וי"א²⁰ שיברכו לאחר ההדלקה.

מתי להדליק החשמל בשעת הד"ה"

יא. הנהגים להדליק את החשמל בשעת הד"ה, י"א²¹ שאין הבדל אם יקדימו להדליק את הנרות או את החשמל, וי"א²² שתחילה ידליק הנרות ואח"כ ידליק החשמל, וי"א²³ שלכתחילה צריך להקדים להדליק את החשמל ורק אח"כ תדליק את הנרות, כיון שאם תברך רק על הנרות בעוד החשמל כבוי, כיון שאור החשמל חזק, מבטל הוא את אור הנרות ונחשב כאילו נכבו הנרות.

הדלקת נר יארציט ביו"ט:

יב. נר של יארציט אם לא הדליקו בעיו"ט ידליקו עכ"פ בחדר שאוכלין בו דמוסיף אורה בחדר ויותר טוב שידליקו בביהכנ"ס ויצא מחשש נר של בטלה²⁴. וי"א²⁵ שאם שכח להדליק נר יארציט אף בביהכנ"ס אין להדליקו ביו"ט אלא ע"י נכרי ובזמנו שיש מאור החשמל לא שייך הענין של "מוסיף אורה", ועל כן אין להדליק נר של יארציט אלא בביהכנ"ס בהיכל שמתפללים ולא בחדר

¹⁶ כן פסקו הגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"ד פ"י כא אות ט' ושם סי' קא אות א'), הגר"ז אוירבאך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב פ"י נח אות ב'), הגר"צ אבא שאול (שו"ת אור לציון ח"ג פ"ח תשובה ב'), הגר"נ קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' ק'), הג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים ח"א סוסי" קפב), הגר"ש יודלביץ זצ"ל (ספר יו"ט כהלכתו עמ' תקסא הע' 51), והג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 46). והטעם, כיון שכלפי המקדש יש לברכה שייכות לקידוש, נטפלים הם לדינו של המקדש. ויש עוד טעמים להתיר ע"י בפוסקים הנ"ל ואכמ"ל.

¹⁷ כן פסק הגר"צ פראנק (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סי' קנד ומקראי קודש פסח ח"ב סי' לח), וכ"פ הגר"מ שטרנבוך (מועדים וזמנים ח"ז סי' קיז) והוסיף, שלאילו הנהגין שמברכין לעצמן בופה"ג לפני הטעימה על היין הקידוש פשוט הוא שיכולות לענות אמן אחר ברכת שהחיינו דאין החשש הפסק. ודעת הגר"ש אלישיב (ספר יו"ט כהלכתו עמ' תקסא הע' 53) שעדיף שאשה תכוין כשהיא מברכת שהחיינו בזמן הדלקת נרות על כל מצוות היום, ולא תענה אמן בשעת הקידוש.

¹⁸ כ"כ הגר"ש וואזנר (שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' ס"ט), וע"ע שו"ת ציץ אליעזר (ח"י סי' יט).

¹⁹ כן דעת הגר"ש אויערבאך (הליכות שלמה מועדים ח"ב פ"ט או"ח הע' 149), הגר"ש אלישיב (ספר יו"ט כהלכתו עמ' תקנ הע' 5), וכ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אורלי"צ ח"ג פ"ח סי' ב').

²⁰ כ"כ בשו"ת פרי השדה (ח"ג סי' קנט) והגר"מ שטרנבוך (הגש"פ מועדים וזמנים בדיני הד"ה ס"ד) כיון שע"פ ההלכה אין יסוד לברכת שהחיינו דוקא בעת הד"ה אלא בקידוש, לכן יש בזה חשש הפסק. וכ"כ הג"ר משה מרדכי קארפ (הל' חג בחג על שבועות פ"ח הע' 27) שלכתחילה נכון יותר לברך שהחיינו אחר ההדלקה, דבזה עדיף טפי גם מטעם שמקבלת היום סמוך להדלקה והיינו מיד אחר ההדלקה, וניכר שאין הברכה על ההדלקה אלא על היום. וע"י משי"כ הג"ר יוסף שוב (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 246) בענין זמן ברכת שהחיינו.

²¹ הגר"ש אלישיב (שבות יצחק בדיני נר שבת פ"ד אות ג').

²² הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ד סי' סד), וטעמו מכיון שיש פוסקים שסוברים שאין לברך ברכת הד"ה על חשמל אף שמוסיף אורה, דהברכה היא על נר שבת דוקא, וכיון שכך אינו ראוי לברך עליו, וגם נראה דבמעשה הדלקת החשמל אם מכבים ומדליקין מיד אינו חשוב בזה מעשה הדלקה לברך עליה, וכתב שכן הוא נוהג למעשה. ולפ"י אשה שמדליקה שתכוין גם על החשמל ובעלה או אחד מבני הבית ידליק את החשמל.

²³ הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"ד פ"ג שעה"צ סקנ"ז).

²⁴ ביאור הלכה (סי' תקיד ס"ה ד"ה נר).

²⁵ קיצושי"ע (סי' צח פ"ה), ודעת תורה (סי' תקיד ס"ה) בשם שו"ת אמרי אש (סי' מ'), וכ"פ הגר"מ ברנדסדורפר (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 268) שאסור להדליק נר נשמה דהוי הבערה שלא לצורך יו"ט.

צדדי משום שאפשר ששם אין בכלל כבוד ביהכנ"ס²⁶. ובשעת הדחק אפשר להדליק אף בבית במקום שאין אוכלים משום שהוא כעין נר של מצוה שהוא לכבוד אבותיו²⁷. (ולפי"ז אין ההיתר אלא כשמדליק לכבוד הוריו שמצוה לכבדם אף לאחר מותם אבל לא כשמדליק לזכר שאר קרובים²⁸) ויש הכותבים²⁹ שכן המנהג להתיר בזה להדליק בבית אפי' שלא בשעת הדחק.

---

²⁶ הגר"ש דבילצקי (סי' זה השולחן סי' תקי"ד סי"ה), וכ"כ בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ו סי' י'). ועי' בשש"כ (פיי"ג הע' כז) שמסתפק אם ההיתר בהדלקת נר נשמה בביהכנ"ס הוא דוקא בדיעבד כששכח להדליק מעיו"ט, או אף לכתחילה מותר להמתין ליו"ט ולהדליק בביהכנ"ס.

²⁷ ביה"ל (סי' תקיד סי"ה ד"ה נר) בשם הכת"ס, וכ"פ הגר"י פישר (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 260).

²⁸ הגר"ש דבילצקי (זה השולחן שם).

²⁹ מנחת יו"ט (סי' צח סק"א). ועי' שו"ת באר משה (ח"ג סי' ע"ו) להג"ר משה שטרן.

פסקי חזב"נ עמוד ההראה הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א על דיני יו"ט

(מתוך ס' בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 291)

וע"ז הוספנו הערות והוספות

הפרשת מרק

א. אין להוציא מרק קפוא מהמקפיא ביו"ט ולהפשירו משום איסור נולד, אלא יש להכניסו לתוך מרק שהמרק הקפוא יופשר בתוכו.¹

קנס לשכחה להדליק

ב. אשה ששכחה להדליק נרות יו"ט אינה צריכה להוסיף נר בשבתות וימים טובים דרך בשבת שאי-אפשר להדליק בליל שבת קנסו שאם לא הדליקו יש להוסיף כל שבת עוד נר.²

נסיעה ביו"ט שני

ג. אסור לנסוע באוירון מארץ ישראל לחוץ לארץ ביו"ט שני אף אם שדה התעופה הוא מחוץ לתחום דיש לחוש שיש שם ישראלים שאינם שומרים תורה ומצוות.³

פתיל צף

ד. פתיל צף מותר לחברו ביו"ט ואין בזה משום מכה בפטיש ותיקון מנה.⁴

¹ מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 255) שמותר להוציא ביו"ט מרק קפוא מההקפאה, להעמידו ע"ג האש ולהפשירו ולבשלו דכיון שהוא צורך היום אין בזה איסור.

² וכן דעת הגרי"ש אלישיב והגר"ש וואזנר (לקט ה' יו"ט פ"ב הע' י') שלא קנסוה חכמים שתצטרך להדליק נר נוסף כל ימיה, כבשבת, כיון שלא קנסו אלא במקום ששכח, ואילו ביו"ט אין מצוי הדבר מפני שיכולה להדליק עד סוף הסעודה. וכ"כ הגר"ד הורביץ בשו"ת קנין תורה (ח"א סי' פ"ז) שבשכחה ביו"ט לא קנסו, כיון שבאפשרותה להדליק תוך כדי הסעודה וגם לאחר הסעודה, ומילתא דלא שכיחא היא לשכוח, וכ"ה בשו"ת מאזני צדק (ח"ב סי' י"א), ובס' פני שבת (סי' רס"ג אות ח') בשם הדברי יציב מצאנו. מאידך, הג"ר בנימין זילבר (שו"ת אז נדברו ח"ג סי' ה'), הג"ר מנשה קליין (שו"ת משנה הלכות ח"ז סי' ל"ה, וח"י סי' נ"ג), הג"ר משה שטרן (שו"ת באר משה ח"ה סי' ק"א וח"ח סי' ס"ג), והג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' קפ"ד), וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר (ח"ה סי' י"ג), כל אלו סוברים שאין חילוק בין שבת ליו"ט וגם אם שכחה להדליק יו"ט קנסו (ובשרגא המאיר הוסיף שאף אם הדליקה ביו"ט ביום לא מועיל כלום). ועיי' בשש"כ (פרק מ"ג הע' כ"ח) שכתב שאם נאמר שקנסו בשכחה ביו"ט, יליע אם גם בשבת חייבת להוסיף או רק בימים טובים, וכן בשכחה בשבת יליע אם חייבת להוסיף ביו"ט וביו"ט שני של גלויות. והג"ר אפרים גרינבלאט (שו"ת רבב"א שם) הכריע שאין שום הבדל בין שבת ליו"ט ויו"ט שני לכל זה. אמנם הגר"ב זילבר (אז נדברו שם) נוטה להקל ביו"ט שני שאם שכחה שלא קנסו, אך גם בזה הגר"מ קליין (שם) חולק וסובר שגם ביו"ט שני של גלויות קנסו. והגר"מ גרוס כתב (קובץ פסקים ותשובות על חודש אלול תשרי עמ' מג) שאם שכחה להדליק ביו"ט אף שבפשוט נראה שצריכה להדליק נר נוסף אך לא התברר האם צריכה להדליק נר נוסף גם בשבת או לא, שהרי שכחה ביו"ט אי"כ רק ביו"ט צריכה להדליק נר נוסף, ויתכן יותר שאם שכחה למשל להדליק נר ברי"ה, תצטרך להדליק נר נוסף רק ברי"ה הבא, וכו' ומסתבר שצריכה להדליק נר נוסף עכ"פ בכל יו"ט ולמעשה לא הכריע.

³ וכ"כ הגרי"ש וואזנר (יו"ט שני כהלכתו תשובות סי' י' אות א') שאף אם לא יגיע לחו"ל עד מוצאי יו"ט שני, אין לטוס לחו"ל, כיון שמצויים במטוס בני חו"ל שאינם שומרי תורה ומצוות הנוסעים באיסור, ואין לזלזל ביו"ט שני בפניהם. אכן, בשעת הדחק דעתו שמותר לעשות כן. ודעת הגרי"ש אלישיב והגר"ב אבא שאול (יו"ט שני כהלכתו פ"ג הע' כ"ח) שלעלות לטיסה מאר"י לחו"ל כשהמטוס אמור לנחות בחו"ל ביו"ט שני שאין להתיר אא"כ נמל התעופה בחו"ל נמצא מחוץ לתחום של ישוב ישראל, וכמו"כ אין נמצאים שם יהודים העובדים בו בקביעות, ואף באופן זה דעת הגר"ב אבא שאול שלאחר הנחיתה אין להיכנס לעיר עד מוצאי יו"ט שני. מאידך דעת הגרש"ז אויערבאך (יו"ט ש"כ שם הע' כ"ז) שיתכן שמותר לבן אר"י לטוס לחו"ל אף אם נוחת שם ביו"ט שני, וגם אם נמל התעופה נמצא בתוך התחום של ישראל, כיון שהרואים יתלו שנמצאים שם בני אר"י, ולכן גם אם יראו אותם עושים מלאכה, אין חשש שיחשבו שהם בני חו"ל המזלזלים ביו"ט שני. [אמנם הגרש"ז"א לא פירש אם ההיתר הוא גם כשיש נהגים חילוניים, וצ"ע].

⁴ עיי' משי"כ בזה בקונטרס על חודש סיון וחודש אלול בדיני הכנת הנרות.

ה. היוצא מביתו ביו"ט ובדעתו שלא לחזור עד מוצאי יו"ט אסור לטלטל מפתחות ביתו עמו דאין לטלטל מפתחות רק לצורך יו"ט ולא לצורך מוצאי יו"ט, ויתכן דיש להתיר דזה נחשב לצורך יו"ט דאלי"כ לא יכול לצאת מהבית⁵.

הדלקת נר ע"י עכו"ם

ו. מותר לומר לנכרי להדליק נר ביו"ט לצורך יו"ט דהדלקת נר ביו"ט אין בזה רק איסור דרבנן והוי שבות דשבות במקום מצוה⁶.

הדלקת חשמל ע"י עכו"ם

ז. אולם אין לומר לנכרי להדליק חשמל ביו"ט דלדעת החזו"א יש בזה איסור דאורייתא של בונה, אולם ביו"ט שני אפשר להקל לומר לנכרי להדליק חשמל לצורך יו"ט⁷.

פתיחת שימורים

ח. דין פתיחת שימורים ביו"ט דינו כשבת ואין להקל לפותחם אלא ע"י השחתתם⁸.

⁵ ע"י במ"ב (סי' תקי"ח סק"ו) שהביא מח' לגבי מפתח של תיבה שמונח שם מעותיו וירא להניחו שם בבית האם מניעת הפסד ממון נחשבת צורך עונג יו"ט שהותר בה הוצאה, ומסיק שכן לנהוג כמחמירים, והוסיף, שבמקום שיוכל למסור הכלים או המפתח למי שהוא נאמן לו בביתו אסור לדברי הכל. ולמעשה הרוצה לצאת מביתו ביו"ט וירא להשאירו פתוח, ורוצה לנעלו ולטלטל את המפתח, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ו סק"א עמ' עז) שדינו תלוי במחלוקת המובא במ"ב. אך הוסיף, שאם מניח את המפתח בחדר המדרגות שיש לו מחיצות, יתכן שלכל הדעות יש להקל אף שלא עירבו את חדר המדרגות, משום דעת הפוסקים שאין עירוב ליו"ט. אמנם אם מונח בביתו גם בגדים ותכשיטים הנצרכים לו ליו"ט, וכ"ש אם יש לו בביתו מאכלים, כתב בשו"ע הרב (סי' תקי"ח ס"א) שמותר לסגור הדלת ולהוליד עמו המפתח אם חושש מגניבה. וכ"ד הגר"י אלישיב (בנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 250) שמותר להוציא המפתח של הבית ביו"ט כשיש חשש גניבה כשאין לו איפה להשים את המפתח לשמירה. (ועיי' עוד נידון הפוסקים בענין צרור מפתחות). ובש"ע (פ"י הע' ח') הוסיף שבכה"ג מותר גם כשיכול למסור את המפתח לשכן וכדו'. אך ע"י בפס"ת (סי' תקי"ח הע' 28) שתמה עליו שבלשון השו"ע הרב לא משמע כן.

⁶ וכ"פ בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' קמ"ג), וכ"כ הפמ"ג (שו"ת מגידות סי' ק"י) שאין לגעור במי שמיקל בדבר, כיון שנחשב לספק ספיקא, שלדעת הפוסקים שאיסור הדלקת אש ביו"ט אינו אלא מדרבנן, יש להקל בזה משום שבות דשבות לצורך מצוה, שמבואר בשו"ע (סי' שי"ז ס"ה) שאפשר להקל בו, ואף לדעת הסוברים שהולדת אש אסורה מה"ת (כן ס"ל להט"ז), מ"מ כיון שלשי' בעל העיטור המובא ברמ"א (סי' רע"ו ס"ב) מותר לומר לנכרי לעשות אפי' מלאכה דאורייתא לצורך מצוה, יש מקום לסמוך על דבריו כאן ולהקל. וע"י בפס"ת (סי' תקי"ד הע' 4) שהביא מכמה פוסקי זמננו להתיר בזה.

⁷ וכ"כ הגר"צ אבא שאול (שו"ת אול"צ ח"ג פ"כ תשובה א'), והגר"י קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ב סק"א אות ד') שלדעת החזו"א (או"ח סי' נ' סק"ט) שיש בכל הפעלת מכשיר חשמל בשבת איסור בונה, אי"כ אף ביו"ט יהיה אסור להפעיל מכשיר חשמלי מדאורייתא משום איסור בונה. אך בשו"ת מחזה אברהם (ח"א סוס"י מ"ב) כתב שיתכן שהדלקת חשמל ע"י מתג אינה אלא גרמא ואסורה רק מדרבנן, וא"כ יש להתיר ולומר לנכרי להדליק לצורך ביהכנ"ס וכדו'. אך ע"י בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' ס') שלא הקל בסברא זו. וע"י בפס"ת (סי' תקי"ב אות ב') שהביא מחלו' הפוס' אם הדלקת חשמל אסורה משום הבערה שמותר או משום הולדת אש שאסור, וצ"ח שרוב גדולי האחרונים הסכימו לאסור משום הולדת אש שאסורה ביו"ט. אמנם אם שכן להדליק את כל החשמל בערב יו"ט ולכן אינו שמח כ"כ, התיר הגר"י אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ג סני"ה) לומר לגוי להדליק, כי זה שבות דשבות במקום מצות שמחת יו"ט.

⁸ וכ"ד הגר"י אורעבאך (שש"כ פ"ט הע' ד') שהואיל ואפשר לפותחם דרך קלקול, לא מסתבר שיהיה היתר מדין מכשירי אוכל נפש לפותחם בדרך תיקון ועשיית כלי. וכן נראה דעת הגר"י אלישיב (ע"י אשרי האיש ח"ג פ"ג סמ"ג). מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני יו"ט פ"ג סק"ב אות ב') שמותר מן הדין לפותחם ביו"ט, אך אין מורין כן, כדין מכשירי אוכל נפש שא"א לעשותם מערי"ט. והגר"מ פיינשטיין (שו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' קכ"ב ענף י') כתב שאם לא היה יכול לפותחם מבע"י, מותר לפותחם ביו"ט ואף מורין כן לרבים, מפני שלפי כמה ראשונים אין איסור סתירה בכלים אלא רק בקרקע, ולשיטתם מותר לפתוח אף בשבת, (ואפי' שדרך להשתמש בהם ככלי אחר הפתיחה), ולפיכך ביו"ט בודאי יש להקל בזה. ועיי' שלפחות קופסת שימורים שיש בה מאכל שיתקלקל אם יפתחו אותה לפני יו"ט שיש היתר נוסף לעשותם.

ט. מנורת תאורה דלוקה ע"י בטריה או חשמל מותר לטלטלה ביו"ט⁹.

---

⁹ וכ"כ בשש"כ (פ"ג סעי' מ') בשם ספר מאורי אש להגרשז"א (עמ' 60) עיי"ש. וכ"פ הגר"י פ"ש (אבן ישראל בשו"ע הל' שבת סי' שי ביה"ל ד"ה בשל ישראל, ובנתיבות ההלכה חלק לח עמ' 260) שמנורה תאורה דלוקה ע"י בטריה או חשמל מותר לטלטלה ביו"ט ואף באופן שנדלק המנורה ביו"ט [ע"י שעון שנערך מעריו"ט], מותר לטלטלו ביו"ט [ואף דהחוט נדלק ביו"ט, אין אומרים בכה"ג דהוה מוקצה דנולד, כיון דאין החוטים נעשים אש ממש, דהרי אחרי שדולק נשאר החוט כמו שהיה לפני כן, אין כאן שינוי גמור בגוף הדבר ואין זה נולד]. ודעת הגר"י קרליץ (בנתיבות ההלכה שם עמ' 278) שבפנס יש לחוש שיבוא להדליק ולכבות מפני שכך רגילים, על כן אין לו לטלטלו.

